

ELINVOIMAINEN MAASEUTU

– yhteinen vastuumme

**Maaseutupoliittinen
kokonaisuohjelma**

2005—2008

Tiivistelmä

Julkaisija Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä
Taitto Keltainen toukokuu / Ben Rydman
Kirjapaino Suomen Printman Oy
Hyvinkää 2004

Kannen kuva Keltainen toukokuu / Ben Rydman

JULKAISIJA		JULKAISUN NIMI	
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, YTR		ELINVOIMAINEN MAASEUTU – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005 – 2008	
SARJA / N:O		ILMESTYMISAJANKOHTA	
11/2004		Joulukuu 2004	
ISSN	ISBN (nid.) ISBN (pdf)	SIVUJA	
1238-6464	951-734-770-7 (nid.) 951-734-771-5 (pdf)	52	
TEKIJÄT		AVAINSANAT	
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä		Maaseutupolitiikka, kokonaisuohjelma, maaseutu, YTR, teemaryhmä, toimintaryhmätyö, kylätoiminta, maaseututyyppe, maakuntaohjelma	
JULKAISUN KUVAUS			
<p>Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma on Suomessa käyttöön otettu menettely tuoda julkiseen keskusteluun keskushallinnon päätösten maaseutuvaikutuksia. Useiden sektoripolitiikan alojen päätökset ovat vaikuttavinta alue- ja maaseutupolitiikkaa, eikä niiden yhteydessä aina pystytä toimimaan alueiden kannalta myönteisesti. Siksi kokonaisuohjelma etsii kielteisiä vaikutuksia vähentäviä keinoja ja toisaalta se rakentaa ja vahvistaa aitoa poikkihallinnollista toimintaa. Monissa kysymyksissä kokonaisuohjelma tukee ja täydentää hallinnonalojen ratkaisuja, mutta ohjelma tarjoaa päättäjille myös sektorihallintojen korostuksiin nähden vaihtoehtoja.</p> <p>Edelliset kokonaisuohjelmat ovat vuosilta 1991, 1996 ja 2000. Niiden valmistelun ja toteuttamisen yhteydessä hankitut kokemukset on hyödynnetty neljännen ohjelman valmistelussa. Tällä kertaa liikkeelle lähdettiin maakuntaseminaareista ja -neuvotteluista. Maaseutupolitiikan käytännössä verkostomainen työ on hyvin olennaista. Myös kokonaisuohjelman laadinta perustui pääosin alueellisten ja valtakunnallisten verkostojen työhön. Samat tahot muuttuvat vuosien 2005–2008 aikana ohjelman 133 ehdotuksen toteuttajiksi.</p> <p>Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on kokonaisuohjelman laatija. Se toimii maan hallituksen apuna myös kokonaisuohjelman esitysten toteuttamisessa. Ohjelman poliittisen prosessin olennainen osa on samanniminen erityisohjelma, jonka valtioneuvosto hyväksyy vuoden 2004 aikana. Sen linjaukset kantavat etenkin vuosille 2005 ja 2006. Monilta osin ne tukevat kehitystyötä, jota laajan kokonaisuohjelman verrattain yksityiskohtaiset esitykset edellyttävät. Laaja versio on Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) toimintaohjelma.</p> <p>Tämä julkaisu on ”Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme” -ohjelman keskeisten osien tiivistelmä.</p>			

Sisällys

OHJELMAN TARKOITUS JA ELINVOIMAISEN MAASEUDUN VISIO	8
MAASEUTUPOLITIIKAN LÄHTÖKOHDAT	11
MAASEUTUPOLITIIKAN MAASEUDUT	14
MAASEUTUPOLITIIKAN JÄRJESTELMÄ	16
Ensimmäiset 15 vuotta	16
Vähitellen paranevia tuloksia	19
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR	20
Suomalainen maaseutupoliittinen ajattelu	22
EU-OHJELMAT MAASEUTUPOLITIIKAN VÄLINEINÄ	26
MAASEUTUPOLITIIKAN LINJOJA	29
KOKONAISOHJELMAN EHDOTUKSET	32
Maaseutupolitiikan järjestelmä ja menettelytavat	32
Maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen	33
Elinkeinojen ja työn uudistaminen	34
Peruspalvelujen kunnossapito ja rakentaminen	36
Osaamisen tason nostaminen	36
TARVITTAVAT VARAT	39
KOKONAISOHJELMAN TOTEUTUS	43
Keskeiset strategiat	43
Valtioneuvosto päättää, YTR avustaa	44
Alue- ja keskushallinnon yhteiset toimintalinjat	45
LIITE Kokonaisohjelman valmisteluprosessi	47

Esipuhe

"ELINVOIMAINEN MAASEUTU – yhteinen vastuumme" on järjestyksessään neljäs integroivaan otteeseen ja valmisteluun perustuva, koko maata koskeva ja sektorialojen myönteisiin maaseutuvaikutuksiin pyrkivä maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Maaseutupoliittikka ei ole eri elinkeinoalojen ja hallinnonalojen tavoitteiden ja keinojen summa, vaan näiden täydentäjä ja joissakin tapauksissa vaihtoehto. Maaseudun kehitystyö on olennaisesti vaikeutunut tilanteessa, jossa elinkeinoalat ja organisaatiot kehittävät toimintaansa vähentämällä työpaikkoja, suurentamalla yksiköitään tai siirtämällä toimintojaan keskuksiin. Vastaläike näihin usein väistämättömiin ratkaisuihin on eri alojen, organisaatioiden ja ryhmien yhteisten tavoitteiden vahvistaminen. Paikallisesti ja alueellisesti voimia kokoavat työmuodot ovat maaseutupoliittikan ydintä.

Ohjelman valmistelu alkoi toukokuussa 2003 *seminaari- ja neuvottelusarjalla* maakuntien aluetoimijoiden kanssa. Prosessi (ks. liite 1) jatkui neuvotteluilla keskushallinnon, järjestöjen ja puolueiden kanssa. Syksyllä valmisteluun tuli mukaan maaseutuprofessoreista koottu *strategiaryhmä*. Aivan joulun alla 2003 työnsä aloitti YTR:n nimittämä *koordinaatioryhmä*, jonka tehtävänä oli koota eri suunnilta tulevat esitykset, niiden perustelut ja muu informaatio kokonaisuohjelmaksi. Olennainen osa valmistelua oli *YTR:n teema- ja työryhmien ja vastaavien panos* oman alansa esitysten ja niiden perustelujen tekemisessä.

Talvella 2004 prosessin johtoon astui *ministerityöryhmä*, joka päätti soveltaa uutta aluekehityslakia siten, että laaditaan aiempien käytäntöjen mukainen laaja ja verraten yksityiskohtainen kokonaisuohjelma, jonka perustalta kirjoitetaan aluekehityslain edellyttämä maaseutupoliittinen erityisohjelma maaseutupoliittikan poliittiseksi linjaukseksi. Siten kokonaisuohjelmasta laaditaan kaksi versiota, laajempi ja suppeampi, jotka olennaisilta ja yhteisiltä osiltaan ja asioiltaan ovat yhteneväiset.

Strategiaryhmän anti näkyy lähinnä ohjelman osassa I, teemaryhmien osassa II ja YTR:n sihteeristön osassa III. Neuvotteluosapuolilta ja koordinaatioryhmän jäseniltä tuli tärkeää täydennystä moniin kohtiin. Kaikkiaan kokonaisuohjelman valmistelu on ollut laajapohjainen ja avoin prosessi. On perusteltua luottaa myös esitysten toteutumiseen.

Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman laaja versio on toisaalta maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän toimintaohjelma vuosille 2005–2008, toisaalta se on perusta valtioneuvoston hyväksymälle maaseutupoliittiselle erityisohjelmalle, mikä osoittaa tulevien vuosien kehitystyön päälinjat. Tämä julkaisu on toimintaohjelman tiivistelmä.

Helsingissä 25. päivänä elokuuta 2004

MAASEUTUPOLITTIKAN YHTEISTYÖRYHMÄ

Ilkka Ruska
ylijohtaja, osastopäällikkö
puheenjohtaja

Eero Uusitalo
maaseutuneuvos,
pääsihteeri

Tarkoitus

OHJELMAN TARKOITUS JA ELINVOIMAISEN MAASEUDUN VISIO

Maaseudun lukuisten määritelmien mukaisesti myös elinvoiman ainekset ovat kirjavat ja vaihtelevat. Visio Suomen maaseudun elinvoimasta sisältää sekä ajassa omalakisesti toteutuvia asioita että poliittisesti ohjattavia tekijöitä.

Elinvoimainen maaseutu on:

- väestö-, elinkeino- ja ammattirakenteeltaan monipuolinen
- tahtovien ja vastuuta kantavien asukkaiden alue
- osaamiseltaan ja teknologialtaan kilpailukykyinen alue
- asuinympäristönä houkutteleva ja yrittäjyyttä suosiva
- kulttuuriympäristöä vaaliva alue
- verkostoituva ja vuorovaikutteinen kaupunkien kanssa
- useita erityyppisiä alueita
- voimakkaiden paikallisyhteisöjen alue
- alue, joka tuottaa useita välttämättömyshyödykkeitä: ruokaa, puuta ja teollisuustuotteita
- kulkukelpoisten teiden ja kilpailukykyisten tietoliikenneyhteyksien alue
- hyvinvointipalveluiltaan toimiva alue
- kaikille kansalaisille luontoyhteyden, elämispalveluja ja rauhaa tarjoava alue.

Maaseutu on pysyvä, mutta maaseutupolitiikka vielä nuori politiikan ala. Maaseutu on pitkien etäisyyksien kylä, metsiä ja peltoa, määritelmästä riippuen joka toisen tai joka viidennen suomalaisen asuinpaikka. Suomi on suurine, harvaanasuttuine maaseutuineen ja pohjoisine sijainteineen hyvin poikkeuksellinen maa Euroopassa. Ehkä siksi Euroopan unionista ei tule riittävä ymmärrystä maataloudellemme, eikä myöskään maaseutumme peruspiirteille. *Suomessa on erityinen tarve kehittää maaseudun olosuhteisiin purevaa politiikkaa, joka samalla ottaa huomioon maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen antamat mahdollisuudet.* Vaikka elinvoimaisen maaseudun ehdot ovat kovat, kaikkiin elinvoimaisen maaseudun osatekijöihin voidaan vaikuttaa useiden politiikanalojen keinoilla ja maaseutupolitiikalla.

Maaseutupolitiikan strategisena tavoitteena on maaseudun pitäminen nykyistä vahvemmin mukana kansallisessa kehittämisessä. *Aluekehittämisen lähtökohtana tulee olla vahva maaseutu- ja kaupunkipolitiikka sekä niitä yhdistävä vuorovaikutuspolitiikka.* Tällainen aluepolitiikan asetelma takaa myös parhaat aluerakenteelliset edellytykset Suomen menestyksen välineille etenevän globalisaation maailmassa.

Suuret väestön, ammattien ja teknologian muutokset vaikuttavat rajusti maaseutuun. Rakennemuutos ei sinänsä edellytä, että maaseutu on aina ja kaikkialla menettäjä. Uusilla tavoitteilla, ratkaisuilla, järjestelyillä ja organisoitumisilla saadaan aikaan sekä vastaiskua että uusia toimintamahdollisuuksia. Miten se kussakin tapauksessa tehdään, on maaseutupolitiikan ydinkysymyksiä. Yksi välttämätön vaikkakaan ei riittävä ehto on maaseudun asukkaiden lisääntyvä vastuunotto alueensa kehittymisestä, mihin sisältyy suuri vaikuttamismahdollisuus. Kun olosuhteet ovat ratkaisevasti muuttuneet, eivät myöskään entiset organisaatiot ja toimintatavat enää päde. *Uusien, voimia kokoavien mekanismien aikaan saaminen on maaseudun kehittämisen ehto.* Tällä hetkellä valtion ja kuntien

Valtio

MMM	STM	KTM	VM	SM	YM	LVM	TM	OPM
-----	-----	-----	----	----	----	-----	----	-----

Alue- ja maaseutupolitiikka

Aluehallinto ja asiantuntija-organisaatiot

Toimintaryhmät ja seutukunnat

Kunnat

Kylät ja yhdistykset

Yritykset, maatilat ja asukkaat

Laaja

Suppea

Maatalous-, metsä ja luonnonvarapolitiikka

Sosiaali- ja terveyspolitiikka

Elinkeino- ja energiapolitiikka

Veropolitiikka ja talousarvio

Maakunta-, seutukunta- ja kuntapolitiikka

Ympäristö, yhdyskuntasuunnittelu ja asuntopolitiikka

Liikenne- ja viestintäpolitiikka

Työllisyyspolitiikka

Koulutus, osaaminen ja kulttuuri

Kylätoiminta

Toimintaryhmätyö

Politiikkaohjelmat ml. YTR:n työmuodot

Erityisohjelmat ml. maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma

Maakuntaohjelmat

EU-ohjelmavälineet

Maaseututyypit

Harvaan asuttu maaseutu - Ydinmaaseutu - Kaupunginläheinen maaseutu - Kaupungit

Kuva 1. Suomen maaseutupoliittinen järjestelmä

tukivarat hajaantuvat monille vanhoille mutta osin riittämättömästi toimiville organisaatioille. Myös toimintatilojen omistus- ja kunnostusvastuissa on muutospaineita olosuhteiden muuttuessa. *Maaseudun toiminnallisten ja organisatoristen rakenteiden uusiminen on välttämätöntä.*

Pääministeri Matti Vanhasen hallitus sitoutui ohjelmassaan päivittämään maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman. Edellinen eli kolmas kokonaisuohjelma on toteutuksensa loppusuoralla. Lähes kaikki sen esitykset on toteutettu. Tarvitaan uusi ohjelma suuntaamaan maaseudun kehittämistoimia. *Kokonaisuohjelma ja sen pohjalta laadittu erityisohjelma keskittyvät laajan maaseutupoliittikan kysymyksiin ja maaseutupoliittikan järjestelmän kehittämiseen.*

Uudistetun aluekehityslain mukaan valtioneuvosto hyväksyy nk. erityisohjelmat, joista yksi on maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Kokonaisuohjelma sisältää kuitenkin luonteensa mukaisesti paljon linjauksia ja ehdotuksia myös muille kuin valtionhallinnolle. Näistä valtioneuvosto ei voi tehdä päätöstä. Siksi laaditaan kokonaisuohjelmaan perustuva maaseutupoliittinen erityisohjelma, joka sisältää valtionhallinnon linjaukset ja päätökset maaseudun kehitystyössä. Ohjelmien yhteisten asioiden linjaukset ovat yhteneväiset. Selvyyden vuoksi puhutaan *maaseutupoliittisesta kokonaisuohjelmasta*, joka on käytännössä maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän toimintaohjelma. *Maaseutupoliittikan erityisohjelma* on kokonaisuohjelman poliittinen osa eli valtioneuvoston maaseutupoliittikan lähivuosien linjaus.

Maaseutu ei ole takamaa tai vain keskusten myönteisten veturivaikutusten tai kielteisten imurivaikutusten kohde. Se on kaupunkimaisuudelle vaihtoehtoinen alue, jonka olemassaolo ja saavutettavuus ovat yhteiskunnallinen arvo sinänsä - useista syistä. Se on myös alue, jolla on oma tahto ja visio kehittyäkseen, mutta se tarvitsee aivan samoin kuin keskuksetkin julkisen vallan aktiivisia kehittämistoimenpiteitä. *Maaseutupoliittikan tavoitteena on taata elinvoimainen ja toimiva maaseutu.*

Suomen maaseutu koostuu yhteiskunnallisesti ja ympäristöllisesti hyvin erilaisista alueilta. Väestö- ja ammattirakenteen monipuolistuminen on jatkunut jo pitkän aikaa ja jatkuu edelleen. Myös maaseutu muuttuu monikulttuuriseksi. Kaikki muut vision kohdat sen sijaan ovat pääosin poliittisen tahdon ja ymmärryksen kysymyksiä. *Maaseudulla on edellytykset olla fyysisesti ja sosiaalisesti vetovoimainen asuin-, kulutus- ja yrittämisympäristö, mutta myönteisiä olosuhteita ei saavuteta itsestään. Kaikki vision osat edellyttävät tahtoa ja uskoa tulevaisuuteen. Kokonaisuohjelma on strategialtaan tiivis ja tavoitteellinen. Päätökset on mitoitettu niin, että ne ovat toteutettavissa tai ratkaisevasti saatettavissa liikkeelle lähimmän neljän vuoden aikana.*

Lähtökoh...

MAASEUTUPOLITIIKAN LÄHTÖKOHDAT

Maaseutupolitiikka kohdistuu haja-asutusalueiden ja alle 30 000 asukkaan taajamien kehittämiseen. Poliitiikan lähtökohdaksi on maaseudun moninaisuuden ja alueellisten ominaispiirteiden mukaisten tarpeiden, vahvuuksien ja mahdollisuuksien vaihtelun tunnistaminen ja tunnustaminen.

Maaseutupolitiikka on laaja kokonaisuus. Keskeinen jäsenyys on erottaa laaja ja suppea maaseutupolitiikka. **Laajalla maaseutupolitiikalla** tarkoitetaan kaikkiin, myös maaseutua koskeviin toimiin, vaikuttamista, joita toteutetaan eri hallinnonalojen sisällä ja toimesta osana koko yhteiskunnan kehittämistä. Toimenpiteiden ensisijainen tarkoitus on esimerkiksi kohentaa liikenneoloja, parantaa yritystoiminnan ja elinkeinojen harjoittamisen edellytyksiä tai muuttaa verotusta kansainvälistyvään talouteen sopivaksi. **Suppea maaseutupolitiikka** puolestaan sisältää nimenomaan maaseudun kehittämiseen määritellyt toimenpiteet ja kehittämisen välineet. Tätä tarkoitusta varten järjestetään lainsäädäntöä, taloudellisia voimavaroja, erityisosaamista ja virkahenkilöstöä. Se edellyttää omaa organisoitumista, ohjelmia, lakeja ja asetuksia, valtion ja aluehallinnon budjetin momentteja sekä tutkimusta. Käsitteillä laaja ja suppea ei siis viitata ratkaisujen tai toimenpiteiden laajuuteen tai merkitykseen sinänsä. Esimerkiksi yhden hallinnonalan sisäinen normi kuuluu tässä ajattelussa laajan maaseutupolitiikan piiriin, kun taas jokin EU:n maaseutuohjelma, joka prosessina ja varoiltaan on suuri, on suppean maaseutupolitiikan väline.

Toimiva maaseutupolitiikka edellyttää sekä suppean että laajan politiikan keinojen käyttämistä. Erityisesti laajaan maaseutupolitiikkaan tarvitaan lisäkeinoja eri hallinnonalojen toimien vaikutusten yhteensovittamiseksi ja myönteisten vaikutusten lisäämiseksi. Kokonaisuohjelma keskittyykin laajan maaseutupolitiikan kysymyksiin.

Maaseutupolitiikkaan kuuluu sekä sektorikohtaisia että alueellisia toimia ja strategioita. Sektoritoiminnot keskittyvät omiin, valtakunnallisesti hahmotettuihin, mutta tietyille yhteiskuntaelämän alueille (työ, terveys, koulutus jne.) rajattuihin tehtäviinsä. Hallinnonaloittain kehkeytyneet **sektoripolitiikat** ylläpitävät yhteiskunnan perusrakenteita,

mutta tunnistavat huonosti alueellisia erityispiirteitä. Usein niiden strategioiden oletetaan toimivan alueiden ja kohderyhmien erilaisuudesta riippumatta. Aluesokeuden lisäksi sektoripolitiikan ongelmana on maaseudun kehittämisen kokonaisperspektiivin unohtuminen. Sektoripohjaisen työn lisäksi tarvitaan nykyistä enemmän horisontaalista, poikkialinnollista ja sektorirajat ylittävää suunnittelua ja toimintaa.

Yksi tärkeä strateginen lähtökohta toimivalle maaseutupolitiikalle on pyrkimys, jossa maaseutupolitiikan järjestelmässä **kukin taso keskittyy oman tasonsa mukaisiin tehtäviin**, oli sitten kysymys valtionhallinnosta, maakunnista, kunnista tai paikallisista yhteisöistä. Liian tiukka ylhäältä alas johdettu politiikka johtaa umpioihin. Poikkialinnollisten, alueellisten, kumppanuuteen perustuvien ja paikallisia toimijoita valtaistavien kehittämiskeinojen käyttöä maaseudun kehittämisessä on tutkimuskirjallisuudessa korostettu jo usean vuosikymmenen ajan, ja suppeassa maaseutupolitiikassa sitä on viime aikoina myös sovellettu. Tätä linjaa jatketaan entistä laaja-alaisemmin.

Alueellisuutta ja paikallisuutta korostavissa lähestymistavoissa puolestaan korostetaan täsmällisempää kehittämistä kunkin alueen ja seudun erityispiirteiden mukaan. Niissä myös painotetaan vahvemmin **omaehtoisuutta sekä alue- että paikallistasolla**. Viime vuosina kehitetyt toimintaryhmät ja kylätoiminta ovat esimerkkejä tästä.

Edellisen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman nimenä oli Ihmisten maaseutu. Tämä kuvaa edelleen osuvasti maaseutupolitiikan perustavinta lähtökohtaa: **maaseutua kehitetään ihmisten kilpailukykyisenä asuinalueena ja toimintaympäristönä**. Maaseutupolitiikka ei voi nojautua yksinomaan globaalia kilpailukykyä ja talouskasvua korostaviin argumentteihin.

Kilpailukyky ja talouskasvu ovat vain välineitä yhteiskunnan perimmäisten arvojen, kuten hyvinvoinnin edistämisessä. Esimerkiksi kansantalouden kilpailukykyyn parantumisesta ei automaattisesti seuraa toivottuja hyvinvointivaikutuksia yhtäläisesti kaikille alueille ja väestöryhmille. Siksi maaseutua on kehitettävä kilpailukykyisenä asuinympäristönä ja yritysten sijoituspaikkana. Maaseudun kilpailukykyä on sekä julkisen sektorin että markkinoiden tuottamien palvelujen ja infrastruktuurin toimiminen niin, että siellä on mahdollista asua ja työskennellä ja että maaseutu on aidosti kaikkien kansalaisten ulottuvilla.

Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja autonomian hyväksyminen ei suinkaan tarkoita sitä, että yhteiskunta voisi jättää maaseudulla toimivat kansalaiset vastaamaan yksin omasta hyvinvoinnistaan. Asuinpaikan valinta on oikeus, jota yhteiskunnan on suojeltava ja vahvistettava varmistamalla, että myös maaseutu on aidosti mahdollinen vaihtoehto.

Oikeudenmukaisuuden edistäminen ja takaaminen, on vähintään yhtä perustavaa kuin kansalaisten omaehtoisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien tukeminen. Oikeudenmukaisuus pelkistyy kysymykseksi kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamisesta. Tietoyhteiskunnan olennaisten peruspalvelujen saatavuudessa ei esimerkiksi ole oikeudenmukaista, jos osa väestöstä jää vaille laajakaistayhteyksiä sen vuoksi, että asuu tai toimii jollain tietyllä alueella.

Vala-lupa 4k
Käsitönnäin nautti
tut. lämp. nautti
mullat hana / kanta
u. kummit

tuot. alla silti, silti
nautti, nautti, silti
silti u. kummit

tuot. nautti, silti
silti nautti, silti

Maaseutu

MAASEUTUPOLITIIKAN MAASEUDUT

Suomen maaseutututkimuksessa ja -politiikassa on tutkimustyön ja keskustelun jälkeen päädytty kuntatyypittelyyn, jota voidaan luonnehtia alueiden kehitysnäkymien kannalta seuraavasti:

- (i) *Kaupunkien läheinen maaseutu.* Tällä alueella on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Kaupunkien läheinen maaseutu sijoittuu Etelä- ja Länsi-Suomeen. Näissä osissa maata ovat parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle. Monet tämän alueen kunnista saavat muuttovoittoa. Etenkin lapsiperheet suosivat tätä aluetta. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupunkeja, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti taloudellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa.
- (ii) *Ydinmaaseutu.* Alue on vahvaa alkutuotantoaluetta. Paikka paikoin on myös maaseudulla sijaitsevia teollisuuden toimialakeskittymiä. Alkutuotantoon liittyy ydinmaaseudulla myös erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä. Ne liittyvät esimerkiksi sikatalouteen, turkistarhaukseen, lasinalaisviljelyyn ja siipikarjatalouteen. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toiminnoiltaan monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijoittuvat Etelä- ja Länsi-Suomeen.
- (iii) *Harvaan asuttu maaseutu.* Tämän alueen uhkana on huonon kehityksen kierre: nuoret muuttavat pois, palvelut kaikkoavat, maatalous ohenee, uudet työpaikat eivät riitä korvaamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky on kovilla. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehdot salpaavat alkutuotannon kehittymisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa. Harvaan asutun maaseudun pääosa on koko Suomen EU-jäsenyyden ajan ollut joko tavoite 6:n tai tavoite 1:n piirissä.

Kaupunkeja ei ole tässä tyypitely kaupungeiksi kuntamuodon mukaan, vaan asutusmuotojen, elinkeinorakenteen ja asukastiheyden perusteella. Suomen 44 kaupunkia ovat joko kaupunkiseutujen keskuksia (pääosa) tai paikallisia keskuksia.

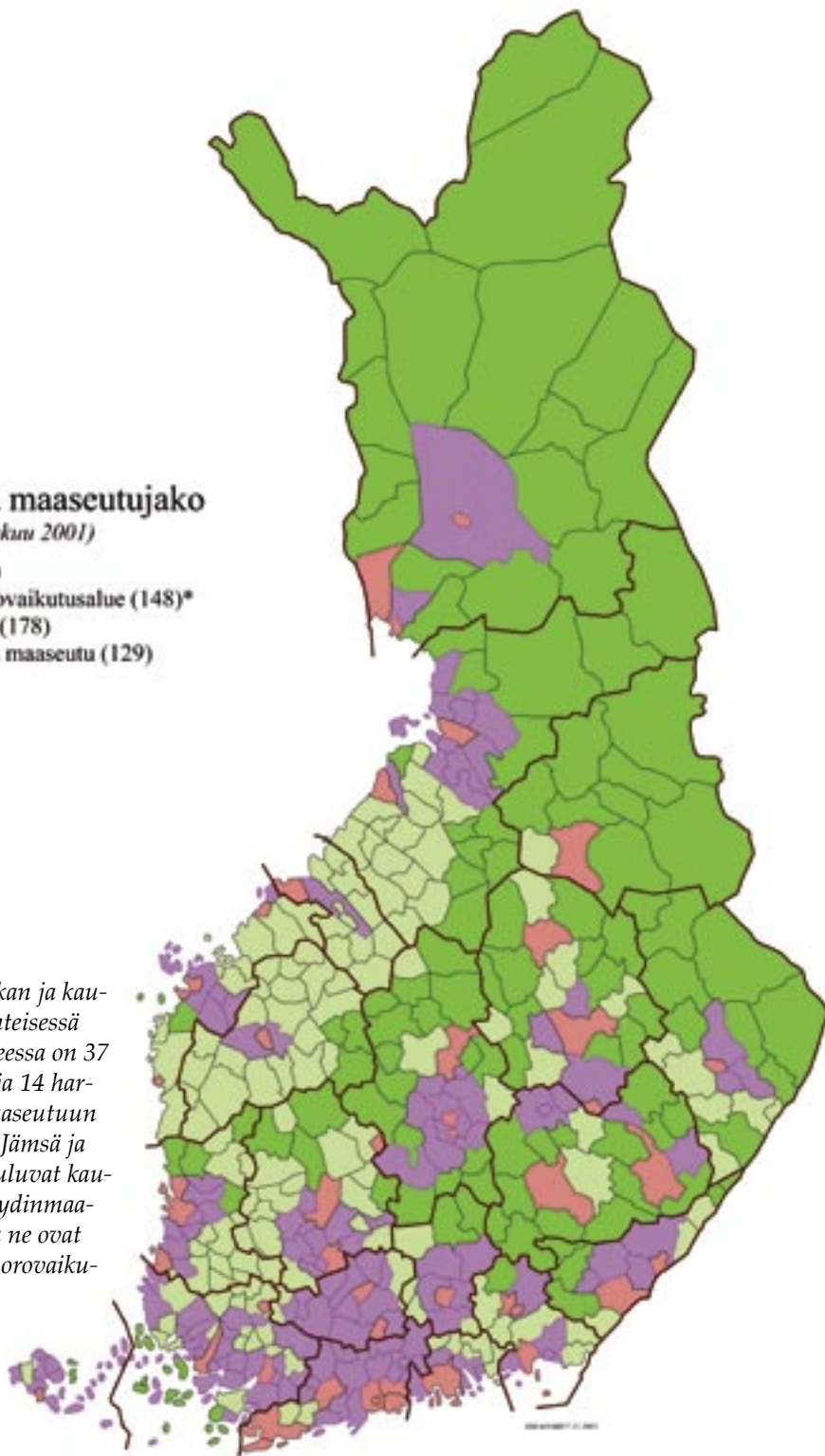
Kuvassa 2 on omana aluetyyppinään kaupunkien ja maaseutujen vuorovaikutusalue. Vuorovaikutusalue korvaa tällöin kaupunkien läheisen maaseudun, mutta siinä on mukana myös muutamia kymmeniä ydinmaaseudun kuntia. Vuorovaikutusalueen määrittelyn kautta on haluttu korostaa maaseutujen ja kaupunkien kumppanuutta sekä siitä viriäviä yhteistyöhankkeita. Erityisesti vuorovaikutusalue on maaseutupolitiikan ja kaupunkipolitiikan yhteistyön kenttä.

Maaseutu on kaupunkien kanssa vuorovaikutuksessa oleva, kansallisiin ja kansainvälisiin kehityskuluihin kytkeytyvä, monimuotoinen, osaavien ja tahtovien ihmisten sekä luonnon muodostama haja-, kylä- ja pikkukaupunkiasumisen ja yhä useampien ammattien yhteisö.

Kaupunki- ja maaseutujako (marrasku 2001)

- Keskukset (44)
- Yhteinen vuorovaikutusalue (148)*
- Ydinmaaseutu (178)
- Harvaan asuttu maaseutu (129)

* Maaseutupolitiikan ja kaupunkipolitiikan yhteisessä vuorovaikutusalueessa on 37 ydinmaaseutuun ja 14 harvaan asuttuun maaseutuun kuuluvaa kuntaa. Jämsä ja Uusikaupunki kuuluvat kaupunkiin ja ydinmaaseutuun. Kartassa ne ovat vain yhteisessä vuorovaikutusalueessa.

Kuva 2. Suomen kunnat maaseutu — keskus -ulottuvuudella

Politiikka

MAASEUTUPOLITIIKAN JÄRJESTELMÄ

Maaseutupolitiikka on nyt rakentumisensa puolivälissä. Monia työmuotoja on otettu käyttöön, politiikanala institutionalisoituu, mutta kärsii edelleen hankemaailman väliaikaisuuden leimasta. YTR edeltäjineen ehti toimia 12 vuotta, ennen kuin se tunnustettiin lainsäädännössä ja sai työjärjestyksen. Uusiin työmuotoihin on ollut erittäin vaikeaa saada valtion rahoitusta. Silti on edetty.

Ensimmäiset 15 vuotta

Maaseudun teollistamista alettiin pohtia 1950-luvun alussa. Maaseudun elinkeinokomitean esityksestä otettiin valtion budjettiin vuodesta 1951 määräraha pienteollisuuslainan myöntämiseksi Suomen maalaiskunnissa. Maatalouden tukipolitiikka alueellistui merkittävästi 1950-luvun lopulla.

Suomalaisessa maatalouspolitiikassa oli pitkään piirteitä, joita perusteltiin maaseudun toimivuudella. Myös aluepolitiikka 1960–70 -luvuilla oli pääosin maaseudulle kohdistuvaa. Sodanjälkeinen rakentamisvaihe merkitsi samalla sitä, että useat hallinnonalat perustelivat ratkaisujaan maaseudun kehittämisperustein.

Monien alojen kehitystyö alkoi kuitenkin toimia maaseutua vastaan. Jalostus ja kauppa siirtyivät suurempiin yksikköihin ja asutustajamiin, samoin kävi julkisille palveluille. Maatalouden rakennemuutos vähensi maatalojen määrää tuhansilla joka vuosi ja metsätyö motorisoitui hyvin nopeasti poistaen kymmeniätuhansia osa- ja kokoaikaisia työpaikkoja. Tämä yhteiskunnallinen muutos vähensi tosiasiallisesti maaseudun elinvoimaa. Myöhemmin Euroopan unioniin liittyminen vielä lisäsi kielteisen muutoksen vauhtia.

Julkisessa keskustelussa saatetaan edelleen pitää kaikkea maaseudulle kohdistuvaa kehittämistyötä myös maaseudun elinvoiman turvaamisena. Euroopan unioni vielä kasvatti tätä asiallista ja asenteellista sekasotkua liittämällä maaseudun kehittämiskäsitteen paljon sellaisia ainesosia, joilla maaseudun kehitystä ei saada aikaan. Voimakkaasti 1990-luvulla koetun kielteisen muutoksen vastapainoksi tarvittiin suppeaa maaseutupolitiikkaa. Euroopan unioni antoi siihen aluekehitysohjelmillaan mahdollisuuden. Elinkeinoalat ja hallinnot kehittivät ja suojelivat edelleen itseään, eivät kokonaisuutta eli maaseutua. Siten kehittyntä maaseutupolitiikkaa ei vielä ollut, vain sen osia.

Vielä 1980-luvulla maaseutupolitiikkaa käsiteltiin yksinomaan aluepolitiikan osana. Maaseudun kehittämistoimikunta ja laajapohjainen aluepolitiikkatoimikunta korostivat maaseudun yhteydessä turvaamista. Jälkeenpäin arvioituna turvaamisella perustelu osoittautui riittämättömäksi. Turvaamista korostava linja ei tuonut enää tulosta. Toimikunnat korostivat myös laajaa hallinnollista yhteistoimintaa, mutta ne eivät tehneet sen edellyttämiä konkreettisia toimintaehdotuksia.

Niin kauan kuin jokin politiikanala on muiden politiikanalojen linjausten varassa, sen perusta on epävarma ja ymmärtäminen käytännön ratkaisuisissa riittämätöntä. Väitteen todistaa laajan maaseutupolitiikan sektorikeinojen myönteisten aluevaikutusten ehty-

minen 1980- ja etenkin 1990-luvuilla. Tietoinen suppean maaseutupolitiikan rakentaminen alkoi 1980-luvulla, vaikka joitakin sen elementtejä oli jo 1970-luvun aluepolitiikassa. Maaseutupolitiikka-sana alkoi vilahdella politiikkaa rakentavissa mietinnöissä ja ajan tavan mukaan peräänkuulutettiin "kokonaisvaltaista maaseutupolitiikan kehittämistä". Monin tavoin 1980-luku jäi maaseutupolitiikan etsintävaiheeksi. Tavoitteita tapailtiin, mutta välineitä maaseutupolitiikan toteuttamiseen oli vähän.

Vuonna 1988 Euroopan Neuvoston aloitteesta käynnistetty maaseutukampanja avasi poliittisten päättäjien silmiä. Vaikka julkinen keskustelu ja median tiedonvälitys oli pääosin kampanjaa väheksyvää, kampanja onnistui. Kampanjatoimikunnan kymmenen periaatetta maaseudun kehittämiseksi toteutuivat huomattavan hyvin muutaman vuoden aikana. Keskeisin maaseutukampanjan tulos oli kuitenkin *maaseudun kehittämisprojektin perustaminen*. Se aloitti aikaisempaa systemaattisemman ja pitkäjänteisemmän maaseudun kehittämisen. Kehittämisprojektin suurin tulos oli ensimmäisen kokonaisuohjelman laatiminen. Ohjelma valmistui elokuussa 1991. Projekti aloitti myös vuonna 1989 valtakunnallisten kehittämishankkeiden rahoituksen.

Kokonaisuohjelmassa sovitettiin ensimmäisen kerran yhteen maaseutuun ja sen elinvoimaisuuteen vaikuttavien eri hallinnonalojen tavoitteet. Aikaisempiin toimikuntaraportteihin verrattuna ensimmäinen maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma oli selvästi laaja-alaisempi, mutta laajan ja suppean maaseutupolitiikan keinot olivat jäsentymättömiä. Tarvittava synergisyys puuttui, sillä ohjelma kunnioitti kunkin politiikanalan painotuksia: kokonaisuohjelman näennäinen laajuus syntyi sektorialojen esitysten peräkkäin asettamisesta.

Ohjelman perusteella laadittiin kahden vuoden päästä *valtioneuvoston selonteko* eduskunnalle maaseutupolitiikasta (1993). Siitä ja eduskunnan selontekoon antamasta vastauksesta muodostui maaseudun kehittämiseksi hyvä poliittinen pohja useaksi vuodeksi.

Maaseudun kehittämisprojektia seurasi *maaseutupolitiikan neuvottelukunta*, joka toimi vuoden 1992 alusta vappuun 1995. Neuvottelukunnan kokoonpanossa oli niitä hallinnonaloja, joiden ratkaisuihin on suuri merkitys maaseudun kehitykseen. Maaseutuprojekti oli koottu yksittäisistä aktiiveista henkilöistä. Poliittisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannalta tällainen kokoonpano koettiin riittämättömäksi. Neuvottelukunnan koostumuksella tähdättiin nimenomaan suurempaan vaikuttamiseen. Ilmeni kuitenkin, että neuvottelukunnassa oli kahdenlaista ilmaa: toisille toimieliin oli suoran vaikuttamisen paikka, toisille taas riitti oman hallinnonalan maaseutupoliittisesti yleensä merkityksellisten näkökantojen edustajan rooli.

Etenkin vuodet 1993 ja 1994 olivat vaikeita. Esiintyi epätietoisuutta ja suoranaista maaseutupolitiikan rakentamisen vastustusta – jopa neuvottelukunnan sisällä. Pulmien takana oli vanhoista rakenteista ja työtavoista kummunnut poliittinen epäily. *Näissä oloissa maaseutupolitiikka ei kyennyt politisoitumaan riittävästi*. Esimerkiksi maaseutupoliittisesta selonteosta käytiin keskustelua enemmän muiden politiikanalojen kuin maaseutupolitiikan näkökulmasta. Myös Euroopan unioniin liittyminen aiheutti ristivetoa: toiset pitivät neuvottelukunnan työtä ja ryhmiä päällekkäisinä EU-valmisteluryhmien kanssa, toiset taas täydentävinä ja EU-ryhmiä yksinään riittämättöminä. Lähihistoria on osoittanut jalkikimmäisen kannan oikeaksi.

Neuvottelukunnan aikana maaseutupoliittinen valmistelutyö kuitenkin jäsenyi ja järjestelmä kehittyi. Perustettiin teemaryhmät työmuodoksi, hanketoiminta laajeni merkittävästi ja tutkimusrahoitus tuli kehitystyön osaksi vuonna 1992.

Neuvottelukuntaa toukokuussa 1995 seurannut *maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä*, YTR, oli virkamiestyöryhmä. Se oli entisiä kokoonpanoja laajempi, useiden hallinnonalojen välinen työtapa, jolla yhteistyössä ratkaistaan kysymyksiä, jotka uhkaavat jäädä vaille riittävää huomiota julkisten ja yksityisten organisaatioiden painottaessa ydintoimintojaan. Neuvottelukunnan "lausunnonantajan" roolista haluttiin päästä suurempaan toimintaan.

Pääministeri Lipposen hallituksen nimeämä ohjelmaryhmä tuotti *toisen maaseutupoliittisen kokonaisohjelman: "Toimiva maaseutu"* (1996). Ohjelmaryhmä oli sekä yhteistyöryhmästä erillään työskentelevä pieni asiantuntijaryhmä että yhteistyöryhmän valmistelutyötä huomioon ottava ryhmä. Kokonaisohjelman ehdotukset olivat ensimmäistä ohjelmaa konkreettisempia ja saattoivat olla myös jonkin perinteisemmän politiikanalan linjausten vastaisia. Toimiva maaseutu korosti aikaisempia dokumentteja voimakkaammin paikallista ja seudullista kehittämistä ja verkostoitumista. Ohjelman 96 ehdotuksesta toteutui 84, mikä on erittäin hyvä tulos. Tulos selittyi sekä ensimmäistä kierrosta kehittyneemmillä ja tarkentuneilla ehdotuksilla että maaseutupoliittisen koneiston vahvistumisella.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ja sen työtä toukokuussa 1999 ja 2002 jatkaneiden uusien yhteistyöryhmien aikana tutkimus- ja kehittämishanketoiminta on laajentunut ja teema- ja työryhmiä työskentelee jatkuvasti 10–15. Ohjelmakauden 2000–2006 alussa teema- ja työohjelmat laajenivat kaikkiin maakuntiin. Niiden lukumäärä vaihtelee 4–12 maakuntaa kohti. *YTR on horisontaalisesti toimiva verkosto, vuorovaikutusjärjestelmä ja op-piva organisaatio.*

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä asetti vuoden 1999 lopulla koordinaatioryhmän valmistelemaan kolmatta maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa. Monivaiheinen prosessi tuotti marraskuussa 2000 *"Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka"* -kokonaisohjelman. Elokuussa 2004 kokonaisohjelman 108 ehdotuksesta oli toteutunut 84 ja toteutumassa oli 11.

Ihmisten maaseutu -ohjelma otti käyttöön *laajan ja suppean maaseutupolitiikan käsitteet*. Aivan viime vuosikymmenen lopussa alettiin nähdä EU-ohjelmien riittämättömyys. Toisaalta ministeriöiden tavoiteasiakirjat osoittivat, ettei vielä silloin ollut valmiutta tunnustaa kunkin hallinnonalan päätösten alueellisia vaikutuksia. Talouden kasvua korostettiin enemmän kuin alueellista tasapainoa. Merkittävää kolmannessa ohjelmassa oli myös sen käyttöönotto maaseudun elinvoiman määrittely. Ohjelma sanoi yksinkertaisen selkeästi, että *maaseudun elinvoima määritellään asukkaiden ja hyvinvoinnin määrän ja muutosten avulla.*

Kolmas kokonaisohjelma painotti maaseutuasumista aiempia enemmän, samoin osamisjärjestelmää osaamiskeskittymistä maaseutututkimuksen kehittämiseen. Näistä ohjelma sisälsi useita esityksiä, jotka pääosin ovat toteutuneet. *Valtioneuvoston maaseutupoliittista periaatepäätöstä* alettiin laatia heti kokonaisohjelman valmistuttua. Periaatepäätöstä ja kokonaisohjelmaa toteutetaan rinnakkain. Periaatepäätös määritteli tavoitteet ja kannan asioissa, joita se käsitteli. Muita asioita edistetään kokonaisohjelman ehdotusten mukaisesti. Yli puolet kokonaisohjelman ehdotuksista ei kuulu valtioneuvoston tai minkään ministeriön toimivaltaan, vaan vastuunkantajana ja vallankäyttäjänä ovat kunnat, yliopistot, järjestöt tai yritykset.

Vähitellen paranevia tuloksia

Tulosten arvioimiseksi on kiinnitettävä huomiota kahteen ryhmään: toisaalta itse aikaansaannoksiin ja toisaalta välttämättömiin maaseutupolitiikan välineisiin. *Maaseutupolitiikan järjestelmä kehittyi edelleen ja siihen on luotu useita aktiivisia osia.*

Suppeassa maaseutupolitiikassa on edetty pidemmälle kuin laajassa. Suppean maaseutupolitiikan osina voidaan nähdä EU- osarahoitteiset aluekehitysohjelmat sekä maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ympärille kietoutunut kansallinen maaseutupolitiikka. Lukuisat arvioinnit osoittavat, että näissä on onnistuttu kohtuullisesti. Sen sijaan laajassa maaseutupolitiikassa on löydettävä lisäkeinoja, jotta eri hallinnonalojen alueellisiin vaikutuksiin saadaan nykyistä enemmän myönteisyyttä. Kokonaisuohjelma, erityisohjelma ja niiden valmisteluprosessi pyrkivät vahvistamaan laajaa maaseutupolitiikkaa. Kesän 2004 aikana valmistuneet ministeriöiden aluekehitysstrategiat vähentävät pulmaa ja antavat välineitä TE-keskuksille ja maakuntien liitoille.

Maaseutupolitiikan 15 vuoteen sisältyy suuria taloudellisten rakenteiden muutoksia, lamavuodet ja Euroopan unionin monissa kohdin hyvin erilaisiin käytäntöihin liittyminen. Ohjelma- ja hankemaailma oli uutta ja se toi rahaa maaseudulle. Toisaalta samaan aikaan valtiontaloutta kiristettiin ja maaseudulle suuntautuneet rahavarat vähenivät selvästi. Arviointiperustana eivät voi olla ennen EU-aikaa sovelletut käytännöt ja varojen kohdentaminen, koska ne olisivat muuttuneet ilman EU:takin maaseudulle kielteisempään suuntaan. Siksi on tyydyttävä tekemään johtopäätöksiä maaseutupolitiikan eri välineisiin kohdistetuista arvioinneista.

Yrityksinä, työpaikkoina, koulutuksena ja yhteistyötä lisäävinä verkostoina suppealla maaseutupolitiikalla on pääosin saavutettu se, mikä on ollut mahdollista saavuttaa. Maaseutu on mobilisoitu kehittämistyöhön poikkeuksellisen laajasti. Tämän takia suoraan asianosaisiin kohdistuvia myönteisiä tuloksia on saavutettu olennaisesti enemmän kuin tilanteessa, jossa maaseutupoliittisia toimijoita ja toimintaa ei olisi ollut. Sen sijaan laajan maaseutupolitiikan tehtäväkentällä eli sektoripolitiikoiden aluevaikutuksissa saavutukset ovat vaatimattomia. EU-sidonnaisia kehittämisvälineitä vaivaa väliaikaisuus, mikä aiheettomasti siirtyi myös välineitä käyttävään maaseutupolitiikkaan.

Maaseutupolitiikan välineistön näkökulmasta tuloksia voidaan arvioida seuraavasti:

- Maaseudun kehittämistyötä päätyönään tekevien organisaatioiden ja henkilöiden määrä on lisääntynyt.
- Maaseutututkimuksen yksiköjä on alueellisesti ja osin alakohtaisestikin kattavasti. Maaseutuprofessuurien verkosto on syntynyt. Tietotuotanto on viime vuosina lisääntynyt ja syventynyt, mutta se ei ole vielä riittävää.
- Monentyypinen maaseudun kehittäjien koulutus on laajentunut ja parhaimmillaan kehittäjät muodostavat ohjelma- ja hanketyössä välttämättömän yhteistyöverkoston.
- Suppean maaseutupolitiikan välineet ovat kehittyneet: EU- osarahoitteiset tavoiteohjelmat, toimintaryhmätyö, teemaohjelmat ja -ryhmät, valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet sekä kehittämistyöstä vastuuta ottava kylätoiminta.
- Laajaan maaseutupolitiikkaan vaikuttavaa maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa on metodisesti ja sisällöllisesti kehitetty.

Välineistön ja järjestelmän keskeneräisyyttä ja kielteisyyttä on edelleen jäljellä:

- Maaseudun kehittämiseen tarkoitetut varat ovat vähentyneet. Vaikka EU:n myötä maaseutupoliittisen kehittämistyön varat lisääntyivät, ne eivät kuitenkaan katta- neet samaan aikaan tapahtunutta muiden maaseudulle kohdistuneiden yksityisten ja julkisten varojen vähenemistä.
- Maatalouspolitiikka ja aluepolitiikka ottavat liian vähän huomioon maaseudun elinvoiman ehtoja. Silti maaseutupoliittikan oikeutta toimia itsenäisesti ei tunnusta- ta selkeästi.

Työn, elinkeinojen ja teknologian muutokset aiheuttavat muutospainetta myös poli- tiikan tekemisen tapoihin. Yhä useammassa asiassa ratkaisujen löytäminen edellyttää poikkihallinnollista valmistelua. Maaseutupoliittikan ydin on verkostomaisessa raja-ai- tojen ylittämässä, vaikka valtaosa henkilö- ja rahavaroista kanavoituu huomennakin sektorihallintojen ja -elinkeinojen kautta. Poikkihallinnolliset valmisteluelimet merkit- sevät käytännössä vastuunkantoa omista ja yhteistyötä korostavista tehtävistä. Niillä rakennetaan maaseudulle myönteisiä toimenpiteitä, jotka toteutetaan useiden hallin- nonalojen kautta.

Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä YTR

Valtioneuvoston asettama maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä YTR toimii valtakunnal- lisenä maaseutupoliittikan valmistelijana ja järjestelmän kehittäjänä. Se tukee työllään niin alueellista kuin paikallista maaseudun kehitystyötä ja lisää valmiuksia EU-osa- rahoitteisten ohjelmien ja muiden maaseudun kehittämismuotojen hyödyntämiseen. Maaseutupoliittikan toimenpiteet kohdistuvat valtion, kuntien, yritysten, ja yhdistysten kanssa yhteistyössä kaikkiin asukkaisiin riippumatta ammatista, iästä tai sukupuolesta.

YTR työskentelee *poikkihallinnollisena politiikkaohjelmalla* laajaan verkostoitumiseen tukeu- tuen. Ryhmässä on edustajia yhdeksästä ministeriöstä sekä useasta organisaatiosta, jotka työskentelevät maaseudun asioiden hyväksi. Valtioneuvosto asetti nykyisen YTR:n ajalle 15.5.2002–15.5.2005. YTR edeltäjäineen on toiminut vuodesta 1988 lähtien. Viime vuosina tehtävät ovat lisääntyneet, muun muassa kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on tullut olennaiseksi osaksi toimintaa.

Tehtävät, kehittämisalat ja käytännön työmuodot

- Edistää yhteistyötä maaseutupoliittikassa
- Laatii ja toteuttaa maaseutupoliittisen kokonaisohjelman ja hallituksen apuna ko- konaisohjelman pohjalta maaseutupoliittisen erityisohjelman
- Valmistelee maaseutupoliittikan ohjelma- ja hanketoiminnan edistämiskeinoja
- Valmistelee maaseudun yrittäjyyttä ja työllisyyttä parantavia toimia
- Edistää teemakohtaisten ja aluerajoja ylittävien verkostohankkeiden luomista erityi- sesti puutuotealalla, pk-elintarvikeyrittäjyydessä, maaseutumatkailussa, etätyössä ja kylätoiminnassa EU-tavoiteohjelmien ja -yhteisöaloitteiden varoja hyödyntäen

- Vahvistaa maaseudun toiminnallista perusrakennetta, maaseutututkimusta ja -osaamista
- Valmistelee useita hallinnonaloja koskevia maaseutupoliittisia kannanottoja ja antaa lausuntoja maaseutupoliittikkaa koskevista ratkaisuksista
- Kehittää maaseudun yhdistelmäpalveluja ja palvelujen uudelleenjärjestämisen muotoja
- Käynnistää yhteistyössä kaupunkipolitiikan toimijoiden kanssa maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta lisäävää ja muuttoliikettä hillitsevää ohjelma- ja hanketointia.

Maaseudun kehittäminen kattaa maaseutualueet ja pääosan Suomen kaupungeista, jotka ovat pieniä. Työssä hyödynnetään kansallista ja EU:n ohjelmapolitiikkaa. Toiminta koostuu tutkimus- ja kehittämishankkeista, maaseudun kehittämisyhdistysten (toimintaryhmät), kyläyhdistysten ja useiden erityisyhdistysten työstä, monenlaisten verkostojen rakentamisesta ja teemaryhmien toiminnasta. *Kehittämisaaloja* ovat: etätyö, elintarvikkeiden valmistus, hyvinvointipalvelut, kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus, kulttuuri, kylien kehittäminen, luonnontuoteala, maaseutumatkailu, maaseutuneuvonta, maaseutututkimus, maaseudun naiset, nuoriso, osaaminen, puutuoteala, syrjäinen maaseutu, sopimuksellisuuden vahvistaminen maaseudulla, toimintaryhmätyö sekä työn ja yrittäjyyden eri muodot.

Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma

- Kokonaisuohjelma keskittyy laajan maaseutupolitiikan kysymyksiin eli eri sektorihallintojen toimien alueellisiin vaikutuksiin sekä keinoihin lieventää toimien haittavaikutuksia ja vahvistaa myönteisiä seuraamuksia. Kokonaisuohjelma vahvistaa maaseutupoliittista järjestelmää ehdotuksillaan. Noin joka neljäs vuosi uudistettavassa ohjelmassa on tiivis strateginen ote ja lukuisia konkreettisia kehittämisehdotuksia. YTR vie tämän toimintaohjelmansa ehdotuksia eteenpäin neuvotteluihin, hankkeihin, teemaryhmätyöllä ja monin tavoin vaikuttamalla. Kokonaisuohjelma lähentää ja yhdenmukaistaa maaseudun toimijoiden tehtäviä voimien kokoamiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Maaseutupoliittinen erityisohjelma

- Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman valmistelu on samalla poliittisten linjausten eli valtioneuvoston hyväksymistä edellyttävän maaseutupoliittisen erityisohjelman valmistelua. Erityisohjelma sisältää valtioneuvoston linjaukset ja päätökset maaseutupolitiikassa vuosille 2005 ja 2006. Yhteisissä asioissa kokonaisuohjelma ja erityisohjelma ovat yhteneväiset. YTR valmistelee kokonaisuohjelman ja avustaa hallitusta erityisohjelman laatimisessa ja toteuttamisessa.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja sen sihteeristö

- YTR:ssä on 21 jäsentä eri organisaatioista ja heillä varajäsenet. Jäsenorganisaatioista yli 50 virka- ja toimihenkilöä työskentelee YTR:n osa-aikaisina sihteerinä. Aidon yhteistyön ja verkostomaisen toiminnan saavuttaminen edellyttävät poikkihallinnollisuutta myös toimielinten organisoitumiselta ja työtavalta.

Teema- ja työryhmät sekä teemaohjelmat

- Teema- ja työryhmistä osa on määräaikaista, osa pitkäaikaista. Jälkimmäisessä tapauksessa ryhmän kokoonpano ja tehtäviä tarkistetaan vähintään joka kolmas vuosi.
- YTR:ssä työskentelee joka hetki 10–15 teemaryhmää edellä mainituilla aloilla, jotka linjaavat oman teemansa valtakunnallista kehittämistyötä ja ovat alansa verkostossa valtakunnallinen osapuoli. Useilla teemoilla on jo omia kehittämisohjelmiaan ja teemaryhmien työ alueilla tiivistyy.
- Teema- ja työryhmä on joskus laboratorio, joka kypsyttlee idean vaiheeseen, jolloin siitä alkavat olla kiinnostuneita asianosaisetkin. On hyvä, että Suomessa saaristoasiosta vastaa parlamentaarinen saaristoasiain neuvottelukunta ja kylien kehitystyö on jatkuvasti vahvistuvan ja itsenäisen kyläverkoston Suomen Kylätoimintayhdistyksen, SYTY:n vastuulla ja etätyötä edistää työministeriön kokoama e-työn yhteistyöryhmä. Voimakkaita oman alansa vaikuttajia ovat YTR:n teemaryhmistä mm. toimintaryhmätyöryhmä, maaseutumatkailun teemaryhmä ja hyvinvointipalvelujen teemaryhmä.

Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet sekä YTR:n julkaisusarja

- YTR on viime vuosina käyttänyt 3,3 miljoonaa euroa vuosittain noin 70 tutkimus- ja kehittämishankkeeseen. Määrärahaa on käytetty muun muassa 8 maaseutututkimuksen professuuriin ja lukuisiin väitöskirjoihin. YTR julkaisee vuodessa noin 10 alakohtaista ohjelmaa tai muuta uutta luovaa raporttia.

Suomalainen maaseutupoliittinen ajattelu

Maaseutupoliitikalla uutena alana on eri maissa ja ylikansallisissa organisaatioissa vaihtelevia lähtökohtia. Euroopan unionin maatalouslähtöinen maaseudun kehittäminen edustaa maaseutupoliittista ajattelua, jossa maaseutu ymmärretään maatalouden hallitsemaksi tilaksi ja maaseutua voidaan kehittää maataloutta tukemalla. EU:n rakennera-hastopolitiikassa vallitsee aluekeskeinen politiikka, missä maaseutu näyttäytyy helposti altavastajaan, heikkona toimijana, joka vastaanottaa globaalin toimintaympäristön vaikutuksia aluetalouteen, eikä pysty aktiivisesti muokkaamaan niitä. Maaseutu-sanaa käytetään EU:ssa yhä useammin, mutta kriteerit, politiikan perusteet ja rahavirrat kietoutuvat maatalouteen.

Kun politiikassa maaseutu nähdään yhteiskunnan jäsentämisen ulottuvuutena, maaseutu itse on politiikan kysymys, ei maatalouden kautta tai aluetalouden osana. Maaseutukysymyksen itsenäinen politisoiminen sekoittaa sekä maatalous- että aluepolitiikan totuttuja valta-asetelmia. *Suomalaista maaseutupoliittikkaa on jo vuosia rakennettu näistä lähtökohdista.*

Tutkijat ovat nähneet maaseutuajattelussa maataloustraditiota, naturalistista maaseutusuhdetta, maaseutu koetaan esteenä modernin kansantalouden rakentamiselle tai syrjäseututraditiossa maaseutu liitetään rakenteellisesti epäsuotuisaan luonnonympäristöön. Suomessa on olosuhteiden vuoksi *maaseutuajattelussa mukana syrjäseututraditiota.*

Kuva 3. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (tilanne 31.7.2004)

Suomalaisen maaseutupoliittisen järjestelmän heikko kohta on vuosia ollut poliittisen johdon puuttuminen. YTR on virkamies- ja asiantuntijaorganisaatio. Poliittinen ohjaus on kanavoitunut lähinnä EU-ohjelmien kautta maaseudun kehittämisen työvälineisiin. EU-ohjelmiakin luonnehtii virkamiestyön hyvin suuri osuus ja kukin ohjelma on vain osatekijä maaseutupoliittikan kokonaisuudessa. Uuden aluekehityslain myötä maaseutupoliittikan johtoon on saatu ministeriryhmä, jonka ohjauksessa valmisteltiin neljäs maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma ja sen pohjalta maaseutupoliittinen erityisohjelma. Menettely muistuttaa pääministeri Vanhasen hallituksen käyttöönotettavia poikkihallinnollisia politiikkaohjelmia, joita toteutetaan neljässä yhteiskunnallisessa teemassa. Lisäksi jo runsaan kahden vuoden ajan kansanedustajat ovat ottaneet yhdeksi vapaaehtoiseksi keskustelufoorumikseen *eduskunnan maaseutuverkoston*, johon kuuluu 78 kansanedustajaa.

Koska poikkihallinnollisen valmistelun ja päätöksenteon tarve maaseutualueilla kasvaa päivä päivältä, toimivia ratkaisuja on syytä jatkuvasti kehittää. *Kokemukset YTR:stä ovat myönteisiä: alun riittämättömyydestä askel askeleelta voimakkaampaan ja vaikuttavampaan toimintaan.*

EU-OHJELMAT MAASEUTUPOLITIIKAN VÄLINEINÄ

Euroopan unionin maaseudulle kohdistuvat toimet seuraavat rakennerahastokausia. Suomen ensimmäinen EU-ohjelmakausi 1995–1999 osoittautui alkuvaikeuksien ja viiveiden jälkeen melko menestykselliseksi. Maaseutua kehitettiin tuolloin seitsemällä eri ohjelmalla. Ohjelmaperusteinen kehittäminen oli uusi asia sekä hallinnolle että alueiden toimijoille. Soveltamiseen toi oman hankaluutensa ohjelma-alueiden pirstaleisuus, josta uudella kaudella on päästy eroon. Sen sijaan ohjelman toimeenpano siten, että kullakin rakennerahastolla on oma vastuuministeriönsä, on vakiintunut Suomessa käytännöksi. EU-varojen ohjaaminen sektoriministeriöittäin hämärtää niiden ohjelmallista luonnetta ja hankaloittaa niiden käyttämistä joustavasti alueiden kehittämiseen.

Kaudella 2000–2006 erityisiä maaseutupoliittisia välineitä ovat EU-osarahoitteiset tavoiteohjelmat 1 (kehityksestä jälkeen jääneiden alueiden kehittäminen ja rakenteellisten uudistuksen edistäminen) ja 2 (rakennemuutoksesta kärsivien kaupunki- ja maaseutualueiden kehittäminen) ja alueellinen maaseudun kehittämisohjelma (ALMA) sekä maaseutuyhteisöaloite LEADER+. Lisäksi koko maassa toteutetaan EU-osarahoitteisena horisontaalista maaseudun kehittämisohjelmaa, josta pääosa on maatalouden ympäristötukea ja luonnonhaittakorvausta, eikä se siis kohdistu muihin maaseudun elinkeinoihin.

Suomessa on kaksi erillistä tavoite 1 -ohjelma-alueita, Pohjois-Suomi ja Itä-Suomi. Niiden yhteenlaskettu julkinen kokonaisrahoitus on 1 978 miljoonaa euroa, joista EU:n rakennerahastojen osuus on puolet. Maaseudun kehittämiseen ohjataan kuluvalle ohjelmakaudella julkisesta rahoituksesta noin 477 miljoonaa euroa. Rahoitusta on kohdennettu koko ohjelman tasolla erityisesti yritysten toimintaympäristön kehittämiseen ja innovaatiorakenteiden vahvistamiseen, jolloin kehittämiskohteina ovat olleet sekä perinteiset tuotannonalat että uudet osaamis pohjaiset kasvualat. Painopisteet vaihtelevat kuitenkin maakunnittain.

Tavoite 2 -alueeseen sisältyy rakennemuutosalueita, niin kaupunkeja kuin maaseutuakin. Yhteistä alueille on rakennemuutoksen lisäksi korkea työttömyys ja väestön väheneminen. Ohjelman päämääränä on elinkeinoelämän monipuolistaminen alueilla, jotka ovat riippuvaisia pääasiassa yhdestä taantuvasta elinkeinosta. Tällä ohjelmakaudella on kaksi tavoite 2 -ohjelma-alueita, Etelä-Suomi ja Länsi-Suomi. Länsi-Suomen tavoitealueella parannetaan maatalouden kilpailukykyä osaamisen tasoa nostamalla. Etelä-Suomessa Tavoite 2 -ohjelmalla keskitytään hankkeisiin, joilla monipuolistetaan maaseudun elinkeinorakennetta ja osaamista sekä lisätään keskusten ja maaseudun vuorovaikutusta. Lisäksi toimilla parannetaan maaseudun viihtyisyyttä ja toimivuutta asuin- ja toimintaympäristönä.

Tavoite 1 -ohjelman ulkopuolisilla alueilla Etelä- ja Länsi-Suomessa toteutetaan alueellista maaseudun kehittämisohjelmaa (ALMA). Alueellisessa maaseudun kehittämisohjelmassa ja tavoite 1 -ohjelmissa on käytössä pitkälti samat maaseudun kehittämisen välineet. ALMA sisältää EU-osarahoitteiset yritystoiminnan monipuolistamiseen tarkoitetut investointi-, aloittamis- ja kehittämistuet sekä maaseudun kehittämishankkeiden rahoituksen.

ALMA:n avulla pyritään pysäyttämään maaseutualueiden väkiluvun väheneminen sekä väestörakenteen vinoutuminen. Yritystoiminnan mahdollisuuksia ja maatilojen taloudellisia edellytyksiä parannetaan ohjelman avulla. Kylät pyritään säilyttämään toimivina asuin-, työ- ja yrittämysympäristöinä. ALMA:ssa korostetaan ennen kaikkea syrjäisen ja ydinmaaseudun kokonaisvaltaista kehittämistä. Koko ohjelmakauden julkinen kokonaisu-rahoitus on noin 388 miljoonaa euroa, josta EU-osarahoitus on noin 116 miljoonaa euroa ja kansallinen osuus noin 272 miljoonaa euroa. Yksityisen rahoituksen osuudeksi on arvioitu 40 prosenttia noin 650 miljoonan euron kokonaisu-rahoituksesta.

Maaseutuun kohdistuvista rakennerahasto-ohjelmista tavoite 1 ja 2 -ohjelmat sekä alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ovat määritellyille alueille kohdistuvia ohjelmia. Tämän lisäksi rakennerahastoista toimeenpannaan monivuotisia horisontaalisia ohjelmia, jotka kohdistuvat tiettyyn ilmiöön, ihmisryhmään tai elinkeinoon. Maaseutuvaikutuksia on Tavoite 3 -ohjelmalla, elinkeinokalatalouden rakenneohjelmalla ja horisontaalisella maaseudun kehittämisohjelmalla.

EU:n rakennerahastopolitiikassa tavoiteohjelmia täydentävät yhteisöaloitteet. Yhteisöaloitteiden erityispiirre on kansallisten, valtion ja alueiden rajat ylittävä yhteistyö. LEADER+ -yhteisöaloiteohjelma korostaa paikallisten toimintaryhmien roolia kotiseutunsa kehittämisessä. Se rahoittaa nimenomaan paikallisia kehittämishankkeita. Paikalliset toimintaryhmät vastaavat sekä toimien suunnittelusta että niiden täytäntöönpanosta. Rahoitusta saavat kehittämishankkeet liittyvät uuden tietotaidon ja teknologian hyväksikäyttöön, maaseudun asukkaiden elämänlaadun kohentamiseen, paikallisten tuotteiden jatkojalostukseen tai toiminta-alueen luonnon ja kulttuuristen voimavarojen hyödyntämiseen, maaseudulta kaupunkeihin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastamiseen tai maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutukseen. Tällöin rahoitettavia toimia ovat esimerkiksi yrityksen perustaminen ja kehittäminen, kurssien järjestäminen, kylien kehittäminen, pienimuotoinen tuotekehittäminen, yritysten tuotteiden yhteismarkkinointi tai maataloilla tapahtuva yritys- tai muu toiminta. Suomen LEADER+ -ohjelman kokonaisbudjetti on noin 168 miljoonaa euroa, josta EU-rahoituksen osuus on noin 55,4 miljoonaa euroa.

LEADER+ -ohjelmalle on muotoutunut selvä oma rooli maaseudun kehittämisessä ja ohjelman panos on koettu monella tavoin kohdealueita hyödyttäväksi. Hankkeet ovat lähteneet paikallisista tarpeista ja vahvistaneet alueidensa kehittämisen edellytyksiä. Niillä on saatu mukaan uusia ihmisiä ja uusia ideoita kehittämiseen. Kaikkiaan ohjelmapoliittiset toimet ovat osoittautuneet siinä määrin tuloksellisiksi, että *ohjelma- ja hanketyötä tarvitaan jatkossakin riippumatta siitä, minkä verran varoja siihen saadaan Euroopan unionilta.*

Linjoja

MAASEUTUPOLITIIKAN LINJOJA

- Vahvistetaan julkisten ja yksityisten toimijoiden kaupunkien ja maaseudun vuoro-vaikutusta hyödyntävää työtä.
- Maaseudulle muuttavat vapaa-ajan- ja kakkosasukkaat otetaan aiempaa enemmän ja monipuolisemmin huomioon maaseudun kehitystyössä.
- Rakennetaan kansalaisille oikeudenmukaisuutta ja alueille tasa-arvoisuutta tuovia keinoja. Tasapainoista alueellista kehitystyötä ei saavuteta pelkästään keskusten kautta, vaan varoja suunnataan suoraan keskusten ulkopuolisten alueiden kehittämiseen. Maaseudun taloudellista kilpailukykyä edistetään sen omista vahvuuksista lähtien.
- Pidetään esillä vaativan ilmaston, harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien oloissa toimivaa, hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä maaseutua, joka osaa asettaa itse tavoitteensa ja pystyy osallistumaan tasavertaisena osapuolena niiden toteuttamiseen, koska käytössä on monitasoinen kehittyvä järjestelmä maaseudun kehitystyöhön.
- Vahvistetaan kansalaisvaikuttamisen työmuotoja kuntatasolla, koska tarvitaan lisää toimijoita eikä edustuksellinen demokratia ole paikallisesti aina riittävän tehokasta.
- Jatketaan voimavaroja kokoavien, osaamista lisäävien ja yhteistyöhön perustuvien työmuotojen (kylätoiminta, kuntayhteistyö, seudulliset yrityspalvelut, toimintaryhmytö ja osaamiskeskittymät) vahvistamista.
- Toimintaryhmytöitä kehitetään yhtenä pysyvänä maaseutupolitiikan välineenä.
- Edistetään maaseudun myönteistä asenneilmastoa maahanmuuttajia kohtaan. Kulttuurista monipuolistumista ja yhteisöllistä rikastumista vahvistetaan asennekasvatuksella kouluissa, kyläyhdistyksissä, toimintaryhmissä ja seurakunnissa.
- Vähennetään asumisen esteitä ja lisätään asumista maaseudulla huolehtimalla siitä, että maaseutu säilyttää kilpailukykyisyytensä terveellisenä, turvallisenä ja luonnon kanssa sopuointuisena sekä yhteiskunnallisilta kustannuksiltaan kohtuullisena elinympäristönä.
- Turvataan vapaa-ajan asuntojen uudisrakentaminen joustavalla poikkeamispolitiikalla väliaikana, jona kaavojen laatiminen on kesken. Rakentamisen valvontaa ja ohjausta kehitetään siten, että se mahdollistaa vapaa-ajan asuntojen muuttamisen ympärivuotiseen käyttöön.
- Maaseudun kulttuuritapahtumia ja taiteen eri alojen harrastustoimintaa ei jätetä yksinomaan markkinavoimien tai satunnaisten paikallisten rahoitusmuotojen varaan, vaan niistä otetaan kansallisesti pitkäjänteinen maaseutu- ja kulttuuripoliittinen vastuu.
- Huolehditaan koulutuksen ja neuvonnan uudistumisesta, monipuolisesta tarjonnasta ja saatavuudesta.
- Aikuiskoulutuksen alueellista tehtävää vahvistetaan lisäämällä monimuotoiseen koulutustarjontaan maaseudun kehittämisvalmiuksia kohentavia osia.
- Innovaatioiden synnyttämiseksi ja edelleen kehittämiseksi tuetaan laajaa verkostoitumista kaikkien toimijoiden kesken.
- Maaseudun elinkeinorakenteessa edistetään yksityisen palvelusektorin kehitystä. Muun muassa hyvinvointisektori, matkailu, kulttuuri ja etätö voivat tarjota siihen mahdollisuuksia. Maaseudun vahvan teollisuuden kilpailukykyistä huolehditaan myös globalisaation oloissa.

- Maaseudun pienyritysten toimintaedellytyksiä vahvistetaan paikallisten yrittäjäpalveluiden monipuolisuudella ja luottamalla yrittäjien itseohjautuvuuteen.
- Rakennetaan koko maan kattavat ja joka kylään ulottuvat nopeat ja kohtuuhintaiset tietoliikenneyhteydet viimeistään vuonna 2007.
- Maataloutta ja koko elintarvikeketjua ohjataan korkean lisäarvon tuotteisiin, monipuolistetaan tilojen tuotantoa ja suositaan maatilojen monitoimisuutta.
- Maaseudun yritystoiminnan rakenne otetaan huomioon yleisessä elinkeinopolitiikassa. Yritystoimintaa palvelevat julkiset järjestelmät ja palvelut rakennetaan niin, että mikroyritysten tarpeet ovat rakenteellisten ratkaisujen perustana.
- Suomen hyvinvoinnille, työllisyydelle sekä aluerakenteelle varmana globalisaatiopoliittisena valintana säilytetään teollisuuden kyky ylläpitää teollisia työpaikkoja Suomessa. Tämä edellyttää teollisuudelta dynaamista uudistumista, jota elinkeinopolitiikalla vahvasti tuetaan.
- Yksityisiä palvelualoja kehitetään maaseudulla luontaisten ja uusien potentiaalien mukaisesti. Yritystoiminnan tuessa ja julkisessa edistämistoiminnassa palvelualat saatetaan tasavertaiseen asemaan teollisuuden kanssa.
- Kaikilla elinkeinoaloilla on tasa-arvoinen asema toimeentulon lähteinä.
- Metsäklusterissa tähdennetään puun hyvän laadun, runsaan määrän ja korkean jalostusasteen hyödyntämistä maaseudun ihmisten työksi ja toimeentuloksi.
- Kalatalous kehitetään monipuolisemmaksi ja alueiden erityispiirteisiin ja -osaamiseen perustuvaksi elinkeinoksi. Elinkeinokalatalouden alueellisesti tasapainoisen kehityksen edistämiseksi TE-keskusten kalatalousosastot kiinnittävät erityistä huomiota elinkeinokalatalouden rakenteen, erityisosaamisen sekä innovaatioiden hyödyntämiseen.
- Kuntien rahoitusjärjestelmää kehitetään siten, että se turvaa peruspalvelujen järjestämisen ja kannustaa kuntia tehokkaaseen palvelutuotantoon.
- Kansallisessa, maakunnallisessa ja paikallisessa päätöksentekojärjestelmässä maaseutua koskevia päätöksiä arvioidaan läheisyyden ekonomin heikkenemisen tai vahvistumisen näkökulmasta.
- Maaseudun rahoitukseen varataan vähintään nykykautta vastaava rahoitusosuus.

Ehdotukseen

KOKONAISSOHJELMAN EHDOTUKSET

Elinvoimainen maaseutu -ohjelmassa on kaikkiaan 133 ehdotusta. Tiivistelmässä ne on esitetty lyhennettynä ja jaettuna viiteen ryhmään. Kokonaisuohjelman strategisista osista I ja III ehdotukset on koottu otsikon "Maaseutupolitiikan järjestelmä ja menettelytavat" alle. Neljä muuta ryhmää noudattavat kokonaisuohjelman osan II jakautumista maaseutupolitiikan neljän pääteeman mukaisesti: maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen, elinkeinojen ja työn uudistaminen, peruspalvelujen kunnossapito ja rakentaminen sekä osaamisen tason nostaminen.

Maaseutupolitiikan järjestelmä ja menettelytavat

- Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuspolitiikassa sovelletaan nykyistä enemmän aluejakoa: kaupunki, kaupungin läheinen maaseutu/vuorovaikutusalue, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu.
- Maakuntaohjelmien ja EU-ohjelmien laadinnassa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan nykyistä enemmän huomioon ja käyttöön alueiden nelijako.
- Maaseutupolitiikan poliittinen johto järjestetään pysyvästi.
- Selvityshenkilö tekemään ehdotuksia aluepolitiikan, maaseutupolitiikan ja maatalouspolitiikan parhaista ja toisiaan täydentävistä käytännöistä.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän työ kytketään kiinteäksi osaksi Suomen aluekehitysjärjestelmää ja maaseutupolitiikan kehitystyötä jatketaan.
- Poikkihallinnollisten politiikkaohjelmien, mukaan lukien maaseutupolitiikka, menettelyjä ja rahoitusta kehitetään saatujen kokemusten perusteella.
- Alueellista maaseutuohjelmaa (ALMA) jatketaan vastaavalla kansallisella ohjelmalla (ELMA) 35 miljoonalla eurolla.
- Tulevan EU-ohjelmakauden mahdollisen viivästymisen haittavaikutuksia torjutaan koulutuksella sekä uuden kauden EU-ohjelmien huolellisella valmistelulla.
- Maaseutupolitiikan strategian ja toimenpiteiden valmistelu laajapohjaisille yhteistyöryhmille maakunnissa.
- Vuoden 2005 alussa aloittavien kunnanvaltuutettujen perehdyttämiseksi tuotetaan aineisto, jossa kerrotaan aluekehittämisen ja maaseutupolitiikan asetelmista.
- Seurakunnat osallistuvat nykyistä aktiivisemmin maaseudun kehittämiseen.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä perustaa maaseutuasumisen teemaryhmän.
- Maankäytön lainsäädäntöä kehitetään niin, että se luo nykyistä paremmat mahdollisuudet pitkäaikaiselle asumiselle vapaa-ajan asunnoilla tai niiden muuttamiselle vakituiseen käyttöön.
- YTR:n kulttuuriteemaryhmä laatii maaseudun kulttuuriohjelman.
- Ohjelma- ja hanketoiminnan rahoitusjärjestelmiä kehitetään kannustaviksi ja joustaviksi niin, että hankerahan maksatusviiveet ja omarahoitusriskit eivät muodostu esteiksi.
- Yritysten julkisissa neuvonta- ja rahoituspalveluissa painotetaan palveluyrittäjyyden lisäämistä ja maaseudun uusien palvelujen ja tuotannon organisoitumismuotojen kuten yhdistelmäpalvelujen levittämistä.
- Koko tieverkon riittävä kunto turvataan lisäämällä perustienpidon määrärahoja.
- Valtion joukkoliikenteen rahoitusta lisätään, matkojen yhdistelyä, kutsujoukkoliikenteen ja palveluliikenteen kehittämistä ja laajentamista jatketaan.

- Yhteiskunnan korvaamien matkojen yhdistely vakinaistetaan ja järjestelmä laajennetaan koko maahan.
- Lähikuljetuksia edistetään, pilotoidaan sekä saatuja kokemuksia levitetään palvelujen tuottamisessa ja tavaroiden kuljettamisessa.
- Työmatkakulut katsotaan omakustannusosuutta lukuun ottamatta työkuluvähennyksiksi valtionverotuksessa. Pitkistä matkoista aiheutuvia haittoja lievennetään harvaan asutun kuntien haja-asutusalueilla asuville polttoaineverotukseen liittyvillä huojennoilla.
- Nimitetään työryhmä selvittämään viljelijäväestölle mahdollisia muita kuin perustuotantotehtäviä sekä maaseudun elinvoiman, viljelijöiden tulotason että uusien työpaikkojen näkökulmista.
- Maatalouden harjoittamiselle luodaan jatkossakin edellytykset koko maassa. Rahoitusta suunnataan myös maaseudun yritystoiminnan monipuolistamiseen ja maaseutuyhteisöjen toimivuuden vahvistamiseen.
- Laaditaan maakunnallisia mallilaskelmia siitä, mitä maatalouspolitiikan vaihtoehdot merkitsevät aluetaloudelle.
- Maatalouspolitiikan suunnittelussa otetaan huomioon maan eri osien tasapainoinen kehitys ja aluekehitysvarojen jaossa alueelliset erot ja tarpeet. Sama koskee tukitasojen porrastusta.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä asetetaan uudelle toimikaudelle 16.5.2005–16.5.2008.
- Aluekehittämisen kokonaisuutta koordinoi hallinnon ja aluekehityksen ministeriöryhmä. Aluepoliittisten toimenpiteiden seurantarivissä kaupunki- ja maaseutupolitiikan kokonaisuus on vahvasti esillä.

Maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen

- Selvitys resurssikeskusten kehittämisestä toteutetaan. Naisteemaryhmä ja naisjärjestöt käynnistävät resurssikeskustoiminnan vaiheittain 10 maakunnassa.
- YTR:n naisteemaryhmä perustaa jokaiseen maakuntaan alueellisen naisteemaryhmän.
- Nuorille opinnäytetöitä ja harjoittelupaikkoja oman alueen yrityksistä ja yhdistyksistä sekä opiskelijoille opiskelupaikkakuntaa ympäröivältä maaseudulta.
- Oppilaitokset tukevat yrittäjäyyskasvatuksessa nuoria kokeilemaan yrittäjyyttä jo opiskeluaikana.
- Levitetään hyviä kokemuksia nuorten kunnallisista ja seutukunnallisista osallisuusryhmistä.
- Uuden ohjelmakauden 2007–2013 maaseudun kehittämisohjelmiin selkeät tavoitteet ja välineet nuorten toteuttamia hankkeita varten.
- YTR aktivoi ja tukee maakunnallisten nuorisoverkostojen syntymistä.
- YTR perustaa valtakunnallisen nuorisoverkoston, joka toimii bottom-up -periaatteen mukaisesti ja koostuu pääasiassa maakunnallisten nuorisoverkostojen jäsenistä.
- Kylätoiminnan valtionapua nostetaan verrannolliseksi muiden valtionapua saavien järjestöjen kanssa korottamalla sitä vuosittain 200 000 eurolla.
- Kylätoimintaa harjoittavien yhdistysten lukumäärä nostetaan nykyisestä 2 300:sta 2 700:aan vuoden 2008 loppuun mennessä. Kyläsuunnitelmat ja maakunnalliset kyläohjelmat osaksi alue- ja kuntasuunnittelua sekä maakuntaohjelmia.

- Kylätoiminta etsii ja luo käytäntöjä, joilla kylien asukkaat osallistuvat kylänsä infrastruktuurin suunnitteluun ja käytännön kehittämistyöhön.
- Kylät tukevat välittäjäorganisaatioina vanhenevien ihmisten kotona asumista organisoimalla ja kehittämällä kuntien ammattimaista vanhustyötä täydentäviä hoivapalveluja.
- Ministeriöt ottavat ohjelmakaudella 2007–2013 kehittämisohjelmiinsa ja rakennerahas-toimintaryhmiin mukaan toimintaryhmiä rahoituksen ja sen julkista rahoitusosuutta lisätään ohjelmarahoituksessa 50 miljoonaan euroon vuodessa.
- Maaseudun kehittämisyhdistyksille perushallintoraha.
- POMO+ -toimintaryhmien pilottihankeella valmistetaan kaikkia ryhmiä uuteen ohjelmakautteen ja testataan vuosina 2005–2006 käytännön menettelyjä. Pilottiryhmien rahoitusta jatketaan 2,5 miljoonalla eurolla vuonna 2007.
- Kuntien yhteistyössä korostetaan tehtäväkokonaisuuksien hoitamista ja erilaisten kuntien mahdollisuuksien huomioon ottamista.
- Kuntien valtionosuuksien indeksitarkistus toteutetaan täysimääräisenä, investointien valtionosuuksien rahoitus turvataan sosiaali- ja terveydenhuollossa ja se säilytetään opetustoimessa ainakin perusopetuksessa ja kirjastoissa sekä kuntien valtionosuusjärjestelmän tasausrajan tarkistamismahdollisuus selvitetään. Järjestelmään otetaan mukaan voimakas väestön väheneminen erillisenä tekijänä.
- Julkiseen hallintoon luodaan uusia vuorovaikutuksen hyödyntämiseen soveltuvia työmuotoja, jotka perustuvat kahteen tasa-arvoiseen osapuoleen.
- Tulevaan 2-ohjelmaan otetaan mukaan toimintaryhmiä menettelytapaa vastaava rahoitus kohdentuen se kaupungissa toimivien paikallisten kehittämisyhdistysten käyttöön.
- Maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutusteema otetaan laaja-alaisesti mukaan kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan.
- Kaupunkien aluefoorumeista ja kaupunginosayhdistyksistä muodostetaan kolmi-kantaperiaatteen mukaisia kehittämisyhdistyksiä.

Elinkeinojen ja työn uudistaminen

- Tekesin rahoitusta suunnataan monitasoiseen tuotantoketjujen verkostoitumiseen ja maaseudun taitoteknologisten innovaatioiden synnyttämiseen ja rahoittamiseen.
- MMM ja KTM selvittävät keinot, joiden avulla maaseudulla toimivien eri toimialojen yritysten investointien ja kehittämistoimenpiteiden rahoitus voidaan hoitaa joustavasti hallinnollisista rajoista huolimatta.
- TE-keskuksille huolehditaan riittävät voimavarat maaseudun kehittämistyössä toimivien henkilöiden vakinaistamiseksi ja tehokkaan työn ohjauksen järjestämiseksi.
- Tukijärjestelmiä kehitettäessä otetaan huomioon sekä tuotantomahdollisuuksien alueelliset erot, maatalouden merkitys aluetalouteen, työllisyyteen ja maatalousyrittäjien mahdollisuudet vaihtoehtoisten tulojen hankkimiseen.
- Maatalouden ja maaseudun muun yritystoiminnan toimintaedellytyksiin vaikutetaan monien EU-maiden tavoin kansallisella veropolitiikalla.
- Laaditaan valtakunnallinen maisemanhoidon tavoite- ja toimenpideohjelma.
- Valtakunnallinen metsäsektoriohjelma uudistetaan maaseutu- ja aluepoliittisista tavoitteista lähteväksi.
- Alueelliset metsäohjelmat nivotaan yhteen maakuntaohjelman ja TE-keskusten elinkeinopoliittisen suunnittelun kanssa. Alueellisista metsäneuvostoista kehitetään metsä- ja puualan aluekehitystoimien asiantuntijajalin.

- Maaseudulla asuvien nuorten kiinnostusta metsätalouden töistä lisätään järjestöjen yhteistyönä.
- Vuoden 2004 loppupuolella valmistuvat puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittinen ohjelma ja puurakentamisen edistämishjelma toteutetaan täysimääräisesti.
- Laaditaan valtakunnallinen pk-elintarvikealan imago ja menekinedistämistä strategia vuosille 2006–2008.
- Elintarvikelain ja asetusten valmistelussa otetaan huomioon pienten yritysten toimintaedellytysten säilyminen ja yhdenmukaiset menettelyt eri puolilla Suomea.
- Otetaan käyttöön tuottajayhteistyötä tukeva EU:n maatalouspolitiikan rahoitusväline.
- Elintarvikealan, mukaan lukien alan pienyritystoiminta, kehittämissuunnitelmat sisällytetään maakunnallisiin ohjelmiin.
- Maaseutumatkailun esillä oloa jatketaan alueiden ja valtakunnallisten toimenpiteiden saumattomana yhteistyönä.
- Maaseutumatkailun teemaryhmä huolehtii valtakunnallisesti aktiviteettituotteiden kokoamisesta, kehittämisestä, väylien suunnittelusta ja markkinoinnin organisoinnista.
- Erä- ja luontomatkailutuotteiden tuotekehityksessä, myynnissä ja markkinointityössä otetaan käyttöön koko Suomessa Villin Pohjolan kumppanuusmalli.
- Palvelua Sydämellä -asiakaspalvelukoulutus liitetään valtakunnallisten laadunhallintajärjestelmien osaksi.
- Erikoisluonnontuotteiden kansantaloudellisen arvon määrittelyä kehitetään.
- Luonnontuotealan yrittäjille kootaan kansainvälisille markkinoille pääsyn tueksi valmennusohjelmakokonaisuus.
- Luonnontuotealan teemaryhmä laatii toimenpideohjelman luomusertifiointitoiminnan valtakunnalliseen kehittämiseen.
- Luonnontuotteille laaditaan oma tuotantotapakriteeristö.
- Kalastusoppaiden koulutukselle sisältö ja oma näyttötutkinto.
- Kalastusmatkailua kehitetään alueellisten kalastusmatkailun kehittämissuunnitelmien mukaisesti osana maaseutumatkailua.
- Metsästysmahdollisuudet turvataan koulutus-, neuvonta- ja kehittämistyöllä.
- Porotalouden eläinkohtainen tuki kohdistetaan päätoimisille elinkeinon harjoittajille.
- Porotalouteen kytkeytyvää tuotteiden jalostusta ja matkailua kehitetään ohjelmien ja hankkeiden avulla.
- Suurpetokantojen suunnittelussa annetaan väestöä ja elinkeinotoimintaa edustaville näkemyksille riittävä paino.
- Uusiutuvien energiamuotojen käyttöä, keruuta ja jalostusta maaseudulla edistetään.
- Ruokohelvellä tuotetulle sähkölle myönnetään sähköveron palautus.
- Puuenergianeuvojen toimet metsäkeskuksissa vakinaistetaan.
- Lämpöyrittäjyyden toimintaedellytyksiä kehitetään ja alan yrityksiä ja osuuskuntia lisätään.
- Turpeen käytön edellytykset päästökauppatilanteessa turvataan vero- ja tukipoliittisin muutoksin.
- Valtionhallinnon tehtävien alueellistamista jatketaan.
- Kunnallis- ja valtionhallinto ottavat etätöiden yhdeksi vaihtoehtoiseksi työmuodoksi.
- Koulutetaan alueellisesti kattava osuuskuntamuotoisen yritystoiminnan asiantuntijaverkosto.

- Starttirahajärjestelmää laajennetaan työttömien lisäksi palkka- ja kotitaloustyöstä sekä opintojen jälkeen yrittäjiksi ryhtyviin ja kestoja pidennetään 12 kuukauteen.
- Esiyrittäjyyden aktivointimalli toteutetaan työvoimapolitiittisena koulutuksena Kainuun hallintokokeilun yhteydessä.
- Maaseutusopimuksen valmistelua jatketaan tavoitteena ottaa järjestelmä käyttöön vuonna 2007.

Peruspalvelujen kunnossapito ja rakentaminen

- Kyläyhdistykset ja vastaavat tiedottavat tietoliikenneyhteyksien käyttömahdollisuuksista pienyritystoiminnassa ja kotitalouksien arkiasioinnissa sekä selvittävät verkkoon liittyvät.
- Tietoliikenneyhteyksien hankintaprosessista laaditaan opas.
- Kansallista laajakaistastrategiaa tarkennetaan ja tarkistetaan maakuntien laajakaistastrategioiden sekä alueellisten ja paikallisten rakentamishankkeiden tulosten ja kokemusten perusteella.
- Valtion yksityistieavustukset nostetaan 16 miljoonaan euroon vuodessa ja vaiheittain aiemmalle tasolle.
- Tiekuntien toimintaedellytyksiä parannetaan tieisännöitsijäkoulutusta järjestämällä.
- Selvitetään arvonlisäverolain 130 §:n muuttamista niin, että tiekunnat voisivat saada palautuksena yksityistien tienpito-hankintoihin sisältyvän veron.
- Kunnat suunnittelevat henkilökuljetustensa liikennöinnin kokonaisuutena.
- Eri liikennöintimuodot saatetaan kilpailuedellytyksiltään tasavertaisiksi. Taksien tavarakuljetusten painorajaa (100 kg) joustavoitetaan.
- Opetushallinto luo pienten koulujen tukijärjestelmän.
- Kotitalousvähennystä kehitetään niin, että omaisilla on mahdollisuus tehdä verovähennys, kun he ostavat palvelua läheisilleen.
- Palvelusetelin käyttöalaa laajennetaan.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijäpulaa poistetaan järjestämällä hyvinvointipalvelut seudullisina kokonaisuuksina.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteyttä tiivistetään kampanjalla.
- Palvelualojen arvonlisäverokantaa tarkistetaan.
- Hyvinvointialan palveluyrittäjyyden investointi- ja käynnistystukia parannetaan.
- Kyläkokonaisuuksiin sopivia monihoivapalveluja kehitetään.
- Vesihuollon tukitoimenpitein turvataan hyvälaatuisen ja riittävän talousveden saaminen sekä asianmukainen viemärointi ja jätevesien käsittely vuositasolla 5 000 taloudelle.
- Jätteiden paikallisia keräyspisteitä perustetaan lisää.
- Haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukijärjestelmää kehitetään monitoimipalvelujen tukijärjestelmäksi ja käytettävissä olevat varat nostetaan 4 miljoonaan euroon.

Osaamisen tason nostaminen

- Monitieteinen Rural Studies -maisteriohjelma aloitetaan syksyllä 2005.
- Suomen Akatemian 5-vuotinen maaseutututkimusohjelma käynnistetään keväällä 2006.

- Valmistellaan tutkijakouluesitys seuraavaan tutkijakouluhakuun vuonna 2005 ja se pyritään aloittamaan vuonna 2006.
- Maaseutualan opetus integroidaan koulutusjärjestelmäksi vuoden 2005 aikana.
- Valtakunnallisten maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoitus nostetaan 6 miljoonaan euroon eri hallinnonalojen yhteistyönä.
- Mahdollisimman monesta kyläkoulusta kehitetään palvelukeskuksia.
- Toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistetaan niin, että lukioiden ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö lisääntyy.
- Opetuksen laatu turvataan muun muassa seutukunnallisia virkoja perustamalla.
- Maaseudun kehittäminen sisällytetään osaksi yliopistojen alueiden kehittämistehtävää ja yliopistokeskuksille määritellään myös maaseudun kehittämistehtävä.
- Oppilaitokset vahvistavat opetushallinnon tuella yrityshautomotoimintaa myös maaseudun kehittämistarpeet huomioon ottaen.
- Näyttötutkintoja kehitetään ja tutkintojen toimeenpanossa otetaan maaseudulla asuvat erityiseksi kohderyhmäksi.
- Aikuiskoulutuksessa kiinnitetään erityinen huomio koulutustarjonnan maaseutuisältöihin ja -vaikutuksiin sekä kysyntää lisääviin toimenpiteisiin.
- TE-keskukset, Tekes, Finnvera ja Finpro tiivistävät yhteistyötään.
- Perustetaan seudullisia yrityspalveluita paikallisen ja alueellisen yritystoiminnan kehittämiseksi maaseutumaisissa seutukunnissa.
- Opetushallinto tukee peruskoulujen ja lukioiden alueellista yhteistyötä, yhteisten oppiainetarjottimien rakentamista sekä tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävien vaihtoehtoisen opetuksen järjestämistapojen käyttöönottoa.
- Laajakaistayhteydet ulotetaan kaikkiin kouluihin.
- WWW-sivuille tuotetun multimediaoppimateriaalien tekijänoikeuksia ja sivujen ylläpitovastuita koskevaa lainsäädäntöä helpotetaan ja yksinkertaistetaan.
- Opetushallinto edistää yrittäjyyttä kehittämällä monipuolisia opetusmenetelmiä ja vilkastuttamalla oppilaitosten yhteyksiä paikalliseen elinkeinoelämään. Huomiota kiinnitetään erityisesti haja-asutusalueella itsensä työllistämisen tarjoamaan mahdollisuuteen.
- Maaseudun kirjastoja kehitetään kulttuuri-, tieto- ja toimintakeskuksiksi kehittämisohjelmalla.
- Kulttuuriteemaryhmä luo osallistavan kulttuuritoiminnan alueellisen verkoston.
- Luodaan osaamisen tuotteistamiseen ja kaupallistamiseen keskittyvä kulttuurialan yrityshautomoverkosto.
- Ympäristöhallinto organisoii ja tehostaa kulttuuriympäristön suojelun ja hoidon aluetason tehtäviä. Käynnistetään museoviraston alueellisten toimipisteiden perustaminen.
- Hallinnonalojen ja asukkaiden yhteistyönä valmistellaan ja toteutetaan kulttuuriympäristöohjelmia, kyläsuunnitelmia ja maisemanhoitosuunnitelmia.
- Kylät ottavat vastuuta maaseudun maisemanhoidollisista toimenpiteistä. Ne sekä kulttuuriympäristön ylläpitäminen sisällytetään osaksi maaseutusopimusmenettelyä.
- Laaditaan kaksikielisten alueiden strategia kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämiseksi.
- Etsitään yhteistyössä keinoja suomenruotsalaisten kehittämishankkeiden hallinnoimiseksi nykyistä joustavammin hankeyhteistyön tehostamiseksi.
- EU:n "Coastal Management" -järjestelmällä luodaan yhteinen suomenruotsalainen maaseudun ja saariston kehittämisprojekti.
- Perustetaan rannikon ja saariston kehittämiskysymyksiin suuntautuva kaksikielinen maaseutuprofessori Åbo Akademiin.

Varat

TARVITTAVAT VARAT

Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma on sisällöltään ja toteutusvastuultaan hyvin laaja ja sitä toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa sekä olemassa olevia varoja uudelleen kohdentamalla. Vain muutama ehdotus esittää selkeän rahoituslisäyksen, koska ao. asioita pidetään välttämättöminä. Silloin kysymys on toimintarakenteen rapautumisen estämisestä, välttämättömästä muutoksesta tai uudesta työtavasta. Ohjelman painopiste on toimintarakenteiden muuttamisessa. Siihen tarvitaan hieman valtion rahoitusta, mutta varat saadaan takaisin toimintojen vireytymisenä. Seuraavassa esitetään kaikki ne ohjelman päätökset, joilla on jonkinlainen menoja lisäävä tai tuloja vähentävä vaikutus valtiontalouteen

Rahoitusasetelmassa on kahdenlaisia esityksiä. Toiset ovat maaseutupoliittiseen kehittämiseen tarkoitettuja julkisia varoja koskevia ja samalla yksityisten varojen lisäämiseen tähtäviä esityksiä. Toiset taas vuosikausia politiikanteossa esiintyneitä maaseudun olosuhteiden kohentamisen peruskysymyksiä, jotka luonnollisesti esiintyvät maaseutuohjelmassa, mutta mahdolliset lisävarat ovat valtiontalouden tilan ja poliittisten päättäjien harkinnan varassa. Edellisen kategorian määrärahoitukset ovat pienempiä, jälkimmäisten suurempia. Toisaalta edellisten strateginen ja välillinen vaikutus on suurin.

Maaseudun kehitystyön jatkaminen, todennäköisten viivästymisaikojen ylittäminen ja mekanismin kehittäminen tarkoittaa ehdotuksissa ELMA-rahaa (= kansallisen alueellisen maaseutuohjelman rahoitus), viivästymisongelman ratkaisuehdotuksia, kylätoiminnan valtionavun korottamista, toimintaryhmätyön rahoitusta, TE-keskusten henkilöstön vakinaistamista, sopimusperusteisen toiminnan käynnistämistä, monitoimipalvelujen tuen aikaansaamista sekä valtakunnallisen hankerahoituksen lisäämistä verkosto- ja osaamiskeskittymähankkeiden aikaansaamiseksi. Kokonaisuohjelma esittää näihin uutta rahaa vuodelle 2005 yhteensä 2,2 miljoonaa euroa sekä vuoden 2008 loppuun mennessä yhteensä 46 miljoonaa euroa (suurimpana ELMA-rahoitus).

Toisen kategorian ehdotusten tarkkoja taloudellisia vaikutuksia on mahdoton esittää. Ne ovat kuitenkin selvästi suuremmat kuin ensimmäisen kategorian ehdotusten valtiontaloudelliset vaikutukset. Monet ehdotukset ja taloudellisesti suurimmat vaikutukset liittyvät tiestöön ja liikkumiseen.

Ehdotus	Kauden 2005–2008 vaikutus valtiontalouteen, menot lisääntyvät tai tulot vähenevät
ALMA-ohjelman jatkaminen kansallisella ELMA-ohjelmalla	35 miljoonaa euroa vuosien 2006 ja 2007 aikana
Tulevan EU-ohjelmakauden viivästyksen haittojen vähentäminen	Koulutukseen varataan 1 miljoona euroa
Perustienpidon määrärahojen lisääminen Esim. esitykseen sisälty yksityistieavustusten nostaminen	Väyläministerityöryhmän esityksen mukaisesti 45 miljoonaa euroa, mihin sisältyy yksityistieavustusten nostaminen 11,1 miljoonasta eurosta 16 miljoonaan euroon ja myöhemmin vaiheittain 30 miljoonaan euroon
Valtion joukkoliikenteen rahoituksen lisääminen	Vähäinenkin lisäys matkojen yhdistelyn kanssa parantaa tilannetta
Työmatkakulut katsotaan omakustannusosuutta lukuun ottamatta työkuluvähennyksiksi valtion verotuksessa	Jonkin verran
Polttoaineverotukseen liittyvät huojennukset harvaan asutun maaseudun kuntien haja-asutusalueilla asuville	Jonkin verran
Kylätoiminnan valtionavun nostaminen 200 000 eurolla vuosittain	Ehdotuksen valtiontaloudellinen vaikutus on vähäinen ja merkitsee vuosina 2005–2007 600 000 euron lisäystä vuoden 2004 tasoon
Toimintaryhmätyön rahoitukseksi (EU, valtio, kunnat) toimintakaudella 2007 - 2013 yhteensä 50 miljoonaa euroa vuodessa	Ehdotus merkitsee hieman nykyistä korkeampaa rahoitustasoa, mutta ei uutta rahaa, sillä ehdotus voidaan sisällyttää tulevan kauden EU:n maaseutuohjelman alueellisen osan kehyksiin.
Varautuminen POMO+ -toimintaryhmien siirtymäkauden rahoitukseen	2,5 miljoonaa euroa vuodelle 2007
Kuntien valtionosuus- ja rahoitusjärjestelmän uudistaminen	Jonkin verran

Ehdotus	Kauden 2005–2008 vaikutus valtiontalouteen, menot lisääntyvät tai tulot vähenevät
Maaseudun kehittämistyötä tekevien henkilöiden vakinaistaminen ja työn ohjauksen järjestäminen TE-keskuksissa	Varojen tarve ei lisääny, mutta niiden lähde vaihtuu EU-ohjelmien teknisestä tuesta talousarviorahaksi, mikä on monesta näkökulmasta nykyistä tilannetta parempi ratkaisu
Maatalouden toimintaedellytysten kehittäminen kansallisella veropoliitiikalla	Jonkin verran
Turpeen käytön tukeminen veropoliittisin keinoin	Asiaa selvitetään parastaikaa, vaikutuksia jonkin verran
Sopimusperusteisen toiminnan käynnistäminen	Valmistelua vuoden 2006 loppuun; toiminta voidaan käynnistää olemassa olevin varoin, mutta kokonaan uusiin tehtäviin tarvitaan uusia varoja, jotka kyllä myöhemmin säästävät valtion varoja muissa kohdin. Arvio vuodelle 2007 on 5 miljoonaa euroa (toiminta ei vielä täydessä laajuudessaan).
Tiekuntien arvonlisäveron palautus	Valtion tulot vähenevät 17 miljoonalla eurolla
Kotitalousvähennyksen laajentaminen	Vähäinen
Palvelualojen arvonlisäkannan tarkistaminen	Jonkin verran
Kyläkauppojen tuesta monitoimipalvelujen tueksi	Nykyiseen 2 miljoonaan euroon lisäystä 2 miljoonaa eli vuosittain 4 miljoonaa euroa eli kaudella 2005–2008 lisäystä yhteensä 6 miljoonaa euroa
Valtakunnallisiin hankkeisiin käytävän määrärahan lisääminen	3,3 miljoonasta eurosta 6,0 miljoonaan euroon siten, että tehdään useiden hallinnonalojen kanssa sopimuksia yhteisistä laajoista hankkeista. <i>Ei tarkoita kehysten korottamista, eikä lisärahaa.</i>

Toteutus

KOKONAISOHJELMAN TOTEUTUS

Muutamat strategiset painotukset ovat vaikuttaneet välillisesti maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman ehdotuksiin. Tällaisia ovat muun muassa yhteisöllisten kehittämiskeinojen ja yritystukien samanarvoisuus, pyrkimys voimavarojen kokoamiseen sekä maaseudun ja kaupungin vuorovaikutukseen. Kokonaisuohjelman sisältö ja rakenne noudattavat strategioita. On kuitenkin aiheellista arvioida, viekö jokin strategia maaseutua eteenpäin, vai onko kysymys vain yhden organisaation tai elinkeinon tai harrastuspiirin edusta, jossa maaseutu jälleen kerran on pelkkä puite tai jopa häviö. Sektorien vuoksi sellaisia strategioita tarvitaan huomennakin, mutta maaseutupolitiikan keskiöön ne eivät kuulu.

Keskeiset strategiat

Kun maaseutupolitiikan strategioiden kehittämisessä korostetaan maaseutualueiden erilaisuutta ja tähdennetään maaseudun kolmijaon käyttöä, tarkoituksena on löytää kullekin aluetyypille omat kehittämistoimenpiteensä. Tavoite ei kuitenkaan ole helppo, sillä useimpia toimia tarvitaan kaikentyyppisillä maaseutualueilla eivätkä alueet itse hevin tunnustaudu esimerkiksi syrjäiseksi, harvaan asutuksi maaseuduksi ja korosta vain tälle aluetyypille leimallisia toimenpiteitä, vaikka ilmiselvästi ao. aluetyyppejä olisivatkin.

Kunnan asemaa ja roolia koetellaan monelta suunnalta. Tehtävien käytännön toteuttaminen on siirtymässä yhä enemmän seututasolle, osa myös kylätasolle. Muutokset vaikuttavat kunnan tehtävien järjestämiseen. Sen sijaan kunnan merkitystä ne eivät vähennä, jos kunta yhdessä muiden toimijoiden kanssa löytää ajantasaisen roolinsa.

Suomessa on kehitetty maaseutupoliittista järjestelmää. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän työ on vahvistunut, samoin kylä- ja seututasolla on toimivia työmuotoja, sen sijaan maakuntatasolla maaseutupolitiikan valmistelua ja käytännön toimenpiteitä tulee lisätä.

Kaikki elinkeinot ovat samanarvoisia. Kun maaseutupolitiikan strategia tähdentää elinkeinoperustan monipuolistamista, tarkoittaa se nimenomaan huomion kiinnittämistä laajeneviin elinkeinoaloihin. Siksi maaseutupolitiikassa korostetaan esimerkiksi hyvinvointipalvelujen uusia muotoja, kulttuuriin syntyviä työpaikkoja, matkailun kehittämistä ja etätyön määrätietoista lisäämistä. Olennaisempaa kuin elinkeinoalan nykyinen suuruus, on sen anti tulevaisuudessa.

Muutaman maaseudulle tyypillisen elinkeinon maaseudusta on siirrytty useiden ja jatkuvasti lisääntyvien elinkeinojen maaseutuun ja asumisen maaseutuun. On ilmeistä, että maaseudun elinvoiman näkökulmasta saavutetaan enemmän uusien asukkaiden kautta kuin vahvallakaan elinkeinopolitiikalla.

Erittäin tärkeää on myös yhteiskunnan tasapuolinen suhtautuminen yrityksiin riippumatta maatalouskytkennästä, asiakkaan työttömyydestä tai yritystoiminnan kasvuhakuisuudesta. Kun eri hallinnonaloilla sovelletaan edellä mainittuja kriteereitä, on pääsyyt syntymään paljon väliin jäävää yritystoimintaa: uudelle palvelualalle ponnisteleva, maatilansa toimintoja monipuolistava henkilö saattaa saada julkista tukea uudelle yritystoiminnalleen, ilman maatilaa samalle alalle yrittävä naapuri ei tukea saa, vaikka maatila ei uuden alan menestymistä takaa.

Metsät ovat maaseutupolitiikassa tuotannon tekijä ja toimentulon lähde maaseudulla asuville. Siten maaseudun elinvoiman kannalta tärkeitä kehittämisaloja ovat puutuoteala ja puuenergian hyödyntäminen. Metsät ovat maaseutupoliittisesti suuri mutta edelleen vähän käytetty mahdollisuus. Laadukkaan puun tulisi jalostua enemmän ja pidemmälle alueellisesti ja paikallisesti.

Ohjelma- ja hanketyö jatkuu EU kaudella 2007–2013. Suomen suuret alue-erot edellyttävät, että aluekehitysvarat säilyvät nykyisellä tasolla. Jos EU-rahoitus vähenee, on vastavasti korotettava kansallista rahoitusta. Suomi on tällä hetkellä laajentuneessa Euroopan unionissa suhteellisen rikas maa. Samaan aikaan se on entistä selvemmin perifeerinen ja kaukana eurooppalaisista keskuksista sijaitseva maa. Siksi Suomen on menestyäkseen kiinnitettävä vakavaa huomiota alueellisesti tasapainoiseen kehitykseen.

Valtioneuvosto päättää, YTR avustaa

Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma on hyvin monenlaisten asioiden kooste. Siksi myös ohjelman toteutus on useiden osien prosessi:

- valtioneuvosto hyväksyy maaseutupoliittisen erityisohjelman
- erityisohjelman ja kokonaisuohjelman edistymistä käsitellään aika ajoin hallinnon ja aluekehityksen ministerivaliokunnassa tai maaseutupolitiikan ministeriryhmässä ja eduskunnan maaseutuverkostossa
- YTR määrittää jokaiselle esitykselle vastuutahon, organisaation, teemaryhmän tai henkilön
- YTR ottaa kantaa ohjelmien toteutumiseen kaksi kertaa vuodessa tehtävällä toteutumamuistiolla
- teemaryhmät ja YTR:n yhteistyöverkostot vastaavat alansa esitysten eteenpäin menosta
- valtioneuvoston kanslia ja YTR seuraavat ohjelman vaikuttavuutta valituin indikaattorein
- maaseutupoliittisen järjestelmän toiminta, ml. kokonaisuohjelma, arvioidaan kerran hallituskaudessa
- neuvotteluilla vauhditetaan esitysten toteutumista
- hankerahoitusta suunnataan tutkimuksiin ja verkostohankkeisiin, joilla kokonaisuohjelmaa toteutetaan
- MMM ja YTR:n tiedotustyöryhmä järjestävät erityisohjelmaa/kokonaisuohjelmaa esitteleviä tiedotus- ja koulutustilaisuuksia ja seminaareja
- YTR:n sihteeristö tuottaa ohjelmista artikkelisarjan
- kokonaisuohjelmaa tarjotaan oppikirjaksi
- kokonaisuohjelmasta laaditaan suomen, ruotsin, englannin ja ranskan kieliset tiivistelmät sekä saksan ja venäjän kieliset nettisivustot.

Valtioneuvoston erityisohjelmaa koskeva päätös antaa maaseutupolitiikalle välttämättömän poliittisen tuen. Käytännön toimenpiteet ohjelman toteuttamiseksi ovat maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän vastuulla. Teema- ja työryhmien työ sekä valtakunnallisten hankkeiden rahoitus ovat olleet olennainen osa kokonaisuohjelmien toteutusta. Näin on jatkossakin. Teemaryhmien tulee toisaalta olla yhteistyössä ja vahvistaa alueellista oman teemansa toimintaa ja toisaalta aiempaa rohkeammin käydä neuvotteluja ja tuottaa tietoa niin YTR:n kautta kuin suoraan oman alan ongelmakysymyksistä. Valtakunnallisten

hankkeiden kynnyskysymys on laajojen verkostohankkeiden rahoitusmahdollisuuksien parantaminen. Muutama vuosi sitten näitä hankkeita ei vielä syntynyt. Nyt välttämättömät perustyöt, muun muassa teemaryhmien rakentaminen, on tehty ja valmiuksia on, mutta varat ovat riittämättömät.

Alue- ja keskushallinnon yhteiset toimintalinjat

Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma keskittyy keskushallinnon päätösten alueellisiin vaikutuksiin. Maakuntaohjelma puolestaan nostaa esiin maakunnan kehittämisen tärkeimmät linjat ja toimenpiteet. Kokonaisuohjelma on tulituki maakuntien kehitystyölle. Paras tulos saavutetaan, kun kokonaisuohjelman ja maakuntaohjelmien strategiat ja käytännöt kohtaavat alueellisesti varioiden. Monia tärkeitä yhteisiä linjauksia ja toimenpidetkokonaisuuksia ovat:

- yhteinen näkemys maakuntaohjelman ja kokonaisuohjelman suhteesta
- maaseudun tulee näkyä maakuntaohjelmissa
- maakunnat tarvitsevat maaseutupolitiikasta vastuuta kantavan ja etenkin asioita valmistelevan elimen
- alueiden nelijaon ja maaseudun kolmijaon käyttö
- yhteinen näkemys kylä- ja kehittämisyhdistysten roolista
- osaamiskeskusten ja -keskittymien tiheä verkosto
- aitoa valtakunnallista ja maakunnallista kaupunki- ja maaseutupolitiikkaa
- valtakunnalliset ja alueelliset teemaryhmät tai vastaavat yhteistyöhön
- maaseutu asumisen ja elämisen toimintaympäristönä
- laajenevat alat – yhdenmukainen näkemys mahdollisuuksista.

Edellä mainitut tehtävät ovat tärkeitä kaikkialla, vaikkakaan eivät samanpainoisesti. Toisaalta niissä eteneminen vaatii alueellisen näkökulman lisäksi entistä voimakkaampaa paikallista kehittämistyötä. Tämä seikka on otettava huomioon niin valtakunnallisessa kuin alueellisessa kehittämistyössä ja varojen kohdentamisessa.

Kun asioissa edistytään, maakuntien maaseutupolitiikka vahvistuu ja tulokset paranevat. Maaseutupolitiikassa paikallisuus, alueellisuus, valtakunnallisuus ja kansainvälisyys lyövät kättä toisilleen. Mikään taso ei pysty paikkaamaan toista. Siksi on huolehdittava kaikkien tasojen toimintakyvystä ja mitä enemmän on yhteisiä linjauksia ja tietoista samaan suuntaan tähtäävää kehittämistyötä, sitä paremmat ovat tulokset.

Valmistelu

LIITE

Kokonaisohjelman valmisteluprosessi

Alueneuvottelut

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmaan sisältyy maaseutupoliittisen kokonaisohjelman päivittäminen. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä aloitti toimeksiantonsa mukaisesti järjestyksessä neljännen kokonaisohjelman valmistelun keväällä 2003. Kaikille maakunnille pidettiin uuden aluekehittämislain hengen mukaisesti maaseutupoliittinen seminaari- ja neuvottelupäivä. Sen tarkoituksena oli lisätä sekä maakuntaohjelmatyön että maaseutupoliittisen kokonaisohjelman valmisteluprosessin tietoisuutta toisistaan sekä edistää niiden keskinäistä vuoropuhelua ja sopia tarvittavista verkostotoimenpiteistä. Neuvottelukierros oli kummallekin osapuolelle hyödyllinen ja vuorovaikutusta edistävä riippumatta siitä, missä vaiheessa maakuntaohjelma- tai kokonaisohjelmaprozessia se tehtiin.

Aluekierros aloitettiin 16.5.2003 Varsinais-Suomesta ja se päättyi 8.9.2003 Kymenlaaksoon. Yhteensä pidettiin 16 tilaisuutta. Näistä neuvotteluista laadittiin yhdessä maakuntien kanssa muistiot, jotka toimitettiin laajaan alueelliseen jakoon. Muistiot analysoitiin ja niistä valmisteltiin raportti Maaseutupolitiikan ja maakuntaohjelmatyön yhteensovittaminen (YTR 10/2003). Tehtyjen neuvottelumuistioiden antia laajennettiin analysoimalla maakuntaohjelmat maaseutupoliittisesta näkökulmasta. Lisäksi käsiteltiin teemoja, joita maakunnat tarjosivat maaseutupoliittiseen kokonaisohjelmaan ja samalla nostettiin esiin kehittämistä ja jatkokäsittelyä vaativia asioita.

Vielä ennen kokonaisohjelman valmistumista, toukokuussa 2004, pidettiin alueelliset seminaarit Kemissä, Pieksänmaalla ja Tampereella, jolloin alueilla oli mahdollisuus tutustua kokonaisohjelmaluonnokseen ja kommentoida sitä. Nämä kommentit otettiin huomioon ohjelman viimeistelyssä

Strategiaryhmä

Syyskuussa 2003 YTR nimesi strategiaryhmän kehittämään kokonaisohjelman strategiaa. Ryhmään nimettiin sillä hetkellä tointaan hoitavat maaseutuprofessorit Hilikka Vihisen johdolla. Ryhmään kuuluivat professorit Hannu Katajamäki, Kari Ilmonen ja Kari Vesala sekä professori Heikki Eskelinen ja dosentti Eero Uusitalo. Strategiaryhmä kirjoitti pohjaesityksen ohjelman strategiaosuudeksi. He kokoontuivat kuusi kertaa.

Koordinaatioryhmä

Syksyllä 2003 kokonaisohjelmaa valmistelemaan nimitettiin koordinaatioryhmä, jonka puheenjohtajaksi määrättiin pääsihteeri, maaseutuneuvos Eero Uusitalo. Ryhmän työ

painottui vuoden 2004 kevääseen ja se kokoontui kuusi kertaa. Jäseniksi YTR kutsui seuraavat henkilöt:

Liittosihteeri Lauri Ainasto, Puu- ja erityisalojen liitto
 Pienkunta-asiain päällikkö Markku Fagerlund, Suomen Kuntaliitto
 Kehityspäällikkö Hannu Heikkilä, Maaseutukeskusten liitto
 Ylijohtaja Matti Heikkilä, STAKES
 Erityisavustaja Jari Heiniluoma, maa- ja metsätalousministeriö
 Ylitarkastaja Rainer Lahti, ympäristöministeriö
 Aluekehitysohjohtaja Kaisa-Leena Lintilä, sisäasiainministeriö
 Jaostopäällikkö Ilpo Mattila, Maataloustuottajain keskusliitto
 Opetusneuvos Seppo Niinivaara, opetusministeriö
 Maatalousylitarkastaja Jarmo Salonen, maa- ja metsätalousministeriö
 Professori Pirjo Siiskonen, Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus
 Tutkimuspäällikkö Ritva Toivonen, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos
 Tiejohdaja Matti Tuiremo, Savo-Karjalan tiepiiri
 Erikoistutkija Tatu Tuominen, liikenne- ja viestintäministeriö
 Yliarkkitehti Aulis Tynkkynen, ympäristöministeriö
 Johtaja Eila Valtanen, Kainuun metsäkeskus
 Professori Hilikka Vihinen, Maatalouden taloudellinen tutkimuskeskus
 Neuvotteleva virkamies Riitta Viren, liikenne- ja viestintäministeriö
 Ylitarkastaja Jussi Yli-Lahti, kauppa- ja teollisuusministeriö

Kokonaisohjelman monivaiheisen valmistelun sihteereinä toimivat suunnittelija Marjatta Koskinen (MMM), suunnittelupäällikkö Jukka Mäkitalo (KTM), ylitarkastaja Risto Matti Niemi (MMM), neuvotteleva virkamies Jarmo Palm (TM) ja suunnittelija Laura Perheentupa (SM).

Koordinaatioryhmän tehtävät:

- Kokosi ja tiivisti strategiaryhmän, teemaryhmien ja niitä vastaavien tuottamat aineistot.
- Analysoi ja otti huomioon maakuntaohjelmat sekä ministeriöiden aluekehitysstrategiat.
- Hyödynsi maakuntakierroksesta laadittua yhteenvetoa sekä yli 30 osapuolen kanssa käytyjen neuvottelujen antia.
- Laati tekstejä teemoista, joita ei muilta saatu.

Ministeriryhmä johtoon

Poliittinen johtoryhmä perustettiin ohjaamaan maaseutuohjelman valmistelua, sillä ohjelman poliittiset linjaukset ovat yksi VN:n hyväksyttäväksi tulevista erityisohjelmista. Poliittinen johtoryhmä oli ns. väyläryhmä, johon kuuluivat liikenne- ja viestintäministeri Leena Luhtanen (LVM), alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen (SM), maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja (MMM), ympäristöministeri Jan Erik Enestam (YM) ja sisäministeri Kari Rajamäki (SM). Kun ryhmä käsittelee maaseutupoliittista kokonais- tai erityisohjelmaa tai maatalousselontekkoa toimi puheenjohtajana maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja (MMM).

Teemaryhmien ehdotukset omista teemoistaan

YTR:n teemaryhmiä, Maaseudun Uusi Aika -yhdistystä, Saaristoasiain neuvottelukuntaa, Suomen Kylätoimintayhdistystä, SYTYä ja työministeriön nimeämää E-työn yhteistyöryhmää pyydettiin syyskuussa v. 2003 laatimaan asiantuntijatekstejä oman alansa tilanteesta sekä konkreettisia ehdotuksia alan eteenpäin viemiseksi. Niitä käsiteltiin alustavasti koordinaatioryhmän kokouksessa 25.2.2004. Saadun palautteen perusteella teemaryhmät vielä täsmensivät tekstejään. Samassa yhteydessä teemaryhmät arvioivat edellisen kokonaisohjelman "omien ehdotustensa" toteutumisen 30.4.2004 tilanteen mukaisesti.

Neuvottelut ministeriöiden, etujärjestöjen ja asiantuntijaorganisaatioiden kanssa

Neuvottelukutsut eri hallinnonaloille, puolueille, etujärjestöille ja asiantuntijaorganisaatioille lähetettiin joulukuussa vuonna 2003. Kutsun ottivat vastaan SM:n alueiden ja hallinnon kehittämisosasto, SM:n kuntaosasto, OPM, MMM:n maatalousosasto, MMM:n maaseutu- ja luonnonvaraosasto, MMM:n elintarvike ja terveysosasto, MMM:n kala- ja riistaosasto, MMM:n metsäosasto, KTM, STM, TM, YM, OPH, Stakes, Suomen Kuntaliitto, Kirkkohallitus, MTK ja SLC, Suomen Yrittäjät, Sitra, SAK, STTK, Maaseutukeskusten liitto ja Svenska Lantbrukssällskapetens Förbund, Maa- ja Kotitalousnaisten Keskus, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Suomen 4H-liitto ja Finlands Svenska 4H, Kansallinen Kokoomus, Ruotsalainen Kansanpuolue, Suomen Keskusta ja Vihreä Liitto.

Kutsun yhteydessä lähetettiin Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupoliittikka, tiivistelmä. (YTR 9/2000), VN:n maaseutupoliittinen periaatepäätös ja Ihmisten maaseutu kokonaisohjelman toteumamuistio (tilanne 30.10.2003) ja YTR:n esite. Lisäksi neuvotteluissa jaettiin Maaseutupoliittikan ja maakuntaohjelmatyön yhteensovittaminen (YTR 10/2003), Maaseudun uudet työt. Suomalainen maaseutusopimus keskusteluun (YTR 7/2003) ja joitakin muita YTR:n julkaisuja kohteesta riippuen. Neuvottelun esityslista valmisteltiin etukäteen yhteistyössä kohdetahon kanssa. Esityslistaan oli myös valittu Ihmisten maaseutu-kokonaisohjelman toteumamuistiosta kullekin taholle ehdotuksia, joissa he olivat vastuutahoina. Näiden toimenpiteiden nykyvaihe ilmeni toteumamuistiosta, jota keskusteluissa päivitettiin.

Neuvottelukutsun saaja, yleensä kansliapäällikkö, pääjohtaja, osastopäällikkö, puoluesihteerit tai vastaava määritteli esityslistan mukaan henkilöt, jotka pyysi mukaan neuvotteluun. Kutsu lähetettiin myös kunkin tahon niille henkilöille, jotka olivat YTR:n jäseniä tai sihteereitä. YTR:n sihteeristön kokouksissa ilmoitettiin neuvotteluajoista, jolloin sovittiin, ketkä sihteeristön jäsenet ottivat osaa kuhunkin neuvotteluun. Neuvotteluissa keskusteltiin asioista, jotka olivat kohdetahon mielestä tärkeitä maaseudun kehittämiseksi, mutta joiden eteen ei vielä oltu tehty riittävästi työtä. Lisäksi selvitettiin, mitä eri työmuotoja tai hankkeita oli käynnissä alueellisten eroavaisuuksien huomioon ottamiseksi tai poistamiseksi. Myös heidän asiantuntijuuttaan omalla alallaan käytettiin kokonaisohjelman laadinnassa hyödyksi. Osa neuvottelukumppaneista laati ohjelmaan esityksiä ja niiden perusteluja.

Neuvotteluista tehdyistä ja osapuolien tarkistamista muistioista nostettiin asioita maaseutupoliittiseen kokonaisohjelmaan. Neuvottelut toimivat informaatiolähteenä kumpaankin suuntaan ja niistä saatiin hyvää palautetta. Samassa yhteydessä sovittiin joidenkin neuvottelukumppanien kanssa jatkotoimenpiteistä. Kun kokonaisohjelman molemmat versiot valmistuvat, ne lähetetään lausunnolle ja käydään uusi neuvottelukierros ao. tahoja koskettavista ehdotuksista ja niihin otetuista kannoista.

YVA, SUVA ja AVA

Maaseutupoliittisesta kokonaisohjelmasta tehtiin ympäristövaikutusten ja sukupuolivaikutusten arvioinnit. Teemaryhmät ja muut esitysten laatijat arvioivat jokaisen esittämänsä toimenpiteen yhteydessä onko niillä em. vaikutuksia. Sen sijaan erillistä alueellisten vaikutusten arviointia ei tehty, sillä se oli sisäänrakennetusti mukana koko prosessin ajan ja erityisesti punnittaessa ehdotuksia aluetyypeittäin.

Suunnitteluvaiheessa pidettiin pienimuotoinen keskustelu YM:ssä ympäristövaikutusten arvioinnin asiantuntijoiden ja kokonaisohjelman valmistelijoiden välillä. YVA-prosessin ajan yhteyshenkilöinä toimivat em. ryhmän jäsenet, jotka seurasivat ja ohjasivat kokonaisohjelman YVAN ja SUVAN edistymistä. Yhteyshenkilöinä teemaryhmiin, strategia- ja koordinaatioryhmään päin toimivat ylitarkastaja Sanna-Liisa Taivalmaa, MMM (YVA) ja projektipäällikkö Annamari Asikainen SM (SUVA). Koordinaatioryhmässä yhteyshenkilöinä toimivat ylitarkastaja Rainer Lahti ja yliarkkitehti Aulis Tynkkynen YM (YVA) sekä suunnittelija Laura Perheentupa, SM (SUVA).

**MAASEUTUPOLITIIKAN
YHTEISTYÖRYHMÄ**

Tilaukset ja lisätiedot

Sisäasiainministeriö
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä
Puhelin (09) 160 44592, fax (09) 160 42306

Internet: www.maaseutupolitiikka.fi